

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI
DR. SZABÓ T. ATTILA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET HIVATALOS ÉRTESEITŐJE

XXXV. ÉVF. 11-12. SZ.

1938. NOV.—DEC.

TARTALOM:

	Lap
<i>Dr. Tavaszy Sándor</i> : Hogyan írjunk le egy kirándulást?	141
<i>Husz Odön</i> : Hét nap a Magas Tátrában	143
<i>Dr. Konsza Samu</i> : „Erdélyi tetők”	148
<i>Szfa.</i> : Orbán Balázs levele gr. Kuún Gézához	151
<i>Swoboda Ferenc</i> : A nagyvárosi természetjáró előkészítő gyakorlatai ...	153
<i>Illyés István</i> : Tutajjal az Aranyos-Besztercén	155
<i>Tolvaly Erzsébet</i> : A szitakötés Székelykeresztúron	158
<i>Záray Jenő</i> : Földrajzi alapismeretek természetjárók számára	160
<i>Czirják Károly</i> : Bucsecsi napló-jegyzetek	162
<i>Incze Lajos</i> : Udvarfalvi kurjantások	165
<i>Beke Lajos</i> : Kimutatás az Erdélyi Kárpát Egyesület menedékházairól	166
Egyesületi élet	168
Hírek	172

A FOLYOIRAT SZELLEMI RÉSZÉRE vonatkozó küldemények és a szétküldést illető felszólalások a szerkesztőhöz névre szólóan címzendők. Cím: Kolozsvár-Cluj, Str. Brătianu (v. Király u.) 24.

A SZERKESZTÉS MUNKÁJÁNAK MEGKÖNNYÍTÉSE céljából a szerkesztő a következőkre figyelmezteti az igen tisztelt munkatársakat: 1. Nagy sorközzel csak a papír egyik felére és lehetőleg géppel írt cikket kér. 2. A közlésre szánt cikk legnagyobb terjedelme kb. 150 folyóiratbeli sor. 3. Mellékletül csakis világos, éles körvonalú és fényes, szürke fényképmásolatok, illetőleg rajzok küldendők. A felvétel helyét és a felvevő nevét jelezni kell. 4. A szerkesztőség sem kéziratot, sem fényképet nem küld vissza, illetőleg nem őrizz meg.

A FOLYOIRAT ELŐFIZETÉSI DÍJA EGY ÉVRE 100 LEJ. TAGJAINK 60 LEJES KEDVEZMÉNYES ÁRON KAPJÁK. Az előfizetési díj a központi főpénztáros, Perczel Attila címére küldendő.

Természetjáró - jelvények

Az E. K. E. gyopárdiszes csinos jelvényei, hasonló kerékpár zászlócskák és arcképes CFR természetjáró-igazolványok azok részére hivatalos időben az irodában kaphatók. Kirándulások alkalmával az egyesületi jelvények viselését kérjük.

Elismerten leg-
szebb munka csak **Balázs Ernő** modernül berendezett
fényképeszeti laboratóriumában készül. Kolozsvár-Cluj, Strada Memorandului 12.

Dúsan felszerelt raktár az összes fényképeszeti cikkekben. Modern műterem. Dísztagyak.

**Pipere, háztartási és fényképeszeti
cikkekben a legdúsabb raktár az**

Emke Drogériában

Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii.

ERDÉLY

Hogyan írjunk le egy kirándulást?

Szerkesztő-barátom kérésére adok feleletet erre a kérdésre. Feleletemet azonban nem azzal a szándékkal írom meg, mintha azt igényelném, hogy az, amit írok teljes szabályozása a kérdésnek. Inkább csak öntudatosítani szeretném azokat a szempontokat, amelyek számításba jöhetnek a kirándulások leírásakor.

A legegyszerűbb formájú leírás az *időrendi elbeszélés*. Nemcsak legegyszerűbb, de a legkezdőlegesebb is, különösen akkor, ha valaki nem eléggé ura a szónak és a kifejezésnek, ha nem tudja kellőleg kihasználni azokat a gazdag lehetőségeket, amelyek a nyelvben rejlenek. Ez a forma csak akkor válik széppé, ha eléggé szemléletes és csak akkor érdekes, ha a lélek és a táj szépségeit szóval festeni tudja.

Magasabb formájú a leírás akkor, ha a tájszépségek által ébresztett *lelki hangulatokat* együtt festjük az előttünk feltáruló látnivalókkal. Ha meg tudjuk indítani azt a vetéllést, amelyben a lélek felel a tájnak és a táj újból visszafelel a léleknek, mindaddig, míg az írásmesterség csodálatos szövőszékjén kialakul az a szövet, amelyben egyé válik a természet és a lélek, a lélek és a természet.

A legmagasabb formájú az a leírás, amelyben a kirándulás által ébresztett sokféle élményt és látnivalót *egyetlenegy nagy benyomásban* fogjuk össze és ennek a belső egységnek az írás külső egységében, a befejezettségben kifejezést adunk. Ezt a formát azért nevezem a legmagasabb formának, mert ebben érvényesül az írásmű ama művészi követelménye, hogy a külső és belső látás egyetlen kész és elszigetelt szervezethez kell, hogy mutasson. Amint csak az a festmény igazi művészi alkotás, amely egy témát emel ki a valóság nagy összefüggéséből, de azt úgy emeli ki, hogy mint rész mégis az egészet tükrözi, úgy csak az a leírás igazán művészi, amely egy tájnak a külön lelkét úgy ragadja meg, hogy abban elszigetelten az egész természet szól hozzánk.

Ha ezeket az elveket szemügyre vesszük, megállapíthatjuk azokat a követelményeket, amelyek a jó leírás előtt állanak.

Mindenekelőtt döntenünk kell, hogy egyszerűen csak leírni akarjuk-e a kirándulást, úgy, amint annak eseményei tér- és időbeli rendben egymásután következnek, vagy pedig össze akarjuk fogni annak élményeit egyetlen egységbe?

Ha az első formát választjuk, akkor is válogatnunk kell az események, az apró történések között s magára a tájra, a kirándulásra és a kirándulókra jellemző dolgokat kell sorra vennünk. Tehát nem szabad válogatás, azaz értékelés nélkül neki fogni az írásnak. Vigyáznunk kell különösen a jóízlés szempontjából, hogy mindenféle közönséges elszólást, vagy olyan apróságot, ami legfeljebb a kiránduláson és a kirándulóiban keltett derűt, de amit a távoli olvasó nem ért és nem méltányol, ne vessük papírra. És itt különösen ajánlom az írók figyelmébe azt, hogy a már nagyon elcsépelet eseményeket, mint pl. az evéseket, ivásokat stb. ne emlegessük folytonosan. Különösen vigyázzunk arra, hogy a humort ne erőszakoljuk. Ha önként jön, vagy ha természetesen ömlik, akkor fejezzük ki, de ebben az esetben is sokat ne körülményeskedjünk annak előadásában, mert nagyon könnyen elvész a csattanó. A humor annál kedvesebb és megragadóbb, minél egyszerűbb és átlátszóbb.

A kirándulás leírásnak ez a formája megköveteli a pontosságot. Az útirányokat, a világtájak szerint, földrajzilag egészen megbízható adatok közlésével kell leírni. Ebben a tekintetben arra kell törekedni, hogy a térképeken jelzett neveket, a néptől magától vett adatok segítségével ellenőrizzük. Nagyon sok hibás magyar, vagy román névjelzés található a használatban lévő térképeken. Ezen kívül igyekezzünk olyan helyeknek, hegyeknek, vagy völgyeknek és patakoknak a nevét is meg tudakolni, amelyekről a térképek nem tudnak. Az így szerzett adatokkal a tudománynak is szolgálatot teszünk, nem is szólva arról, hogy pontosabb tájékoztatást nyújtunk természetjáró testvéreinknek, akik a mi leírásaink nyomán barangolnak majd ugyanazonokon az utakon.

A kilátó-pontokról adott távlati képet a valóságnak megfelelően írjuk le. Tehát csak annyit írjunk le, amennyit valóban láttunk és ne nagyozoljunk az olvasók előtt, hogy *mennyit* láttunk, *micso*da körképek bontakoztak ki, amikor annak csak bizonyos részét láttuk. Nagyon sok csalódást okoztak már az ilyen hazug leírások. Nem is szólva arról, hogy nem becsületes dolog olyat állítani, ami nem igaz. Már nem csak a vadászokat tartják megbízhatatlannak kalandjaik elbeszélésében, hanem a természetjárók is ugyanazon a rováson vannak.

A másik formája a kirándulások leírásának az, amikor nem az idő- és térbeli eseményeket írjuk le szép sorban, amint következnek, hanem élményeinket. Itt az, az első követelmény, hogy először elmélkedjünk élményeink felett. Értékeljük azokat, állapítsuk meg, hogy melyek a középponti értékűek és melyek a kerületi, tehát másodlagos becsűek. A középpontiakat állítsuk valóban leírásunk középpontjába, mint olyanokat, amelyek mintegy magyarázzák a szélsőket és ezeket úgy állítsuk be, hogy azok valóban uralkodjanak az egész leíráson. Itt arra kell vigyáznunk, hogy mialatt élményeink felett elmélkedünk, nehogy messze elkalandozzunk tulajdonképpen tárgyunktól. Csak azoknak az élményeknek és elmélkedéseknek van értelmük, amelyek arra a tájra utalnak vissza, amelyek élményeinket megindították.

Ez a második forma sem mellőzhető bizonyos ismereti anyagot. Élményeink és gondolataink annál elevebben hatnak, minél tisztább és biztosabb ismeretekre támaszkodnak. Tehát ez a forma sem lehet irodalmi, vagy bölcséleti fellengzés, amely azzal hivatkozik, hogy mindent tud, de biztosan semmit sem tud. Az ilyen színes fellengzések legfeljebb

pillanatnyilag hatnak, de valóban sem kedvderítő-építő erejük nincs, sem tudásunkat nem növelik, már pedig, ha céltudatosan járunk el, akkor megvárjuk a leírástól ezt a hatást is.

A harmadik forma, amelyet fentebb részletesebben írtam le, a kirándulást tulajdonképpen csak alkalomnak tekinti arra, hogy saját filozófiai mondanivalóit elmondja és szemléltesse. Azonban még így is érvényes itt is minden figyelmeztetés, amelyet a második formával kapcsolatosan előadtam.

Akármelyik formát is használjuk, mindenképpen tartsuk magunkat ahhoz a szabályhoz, amely minden irodalmi műfajra, sőt minden művészi alkotásra nézve érvényes, hogy *addig ne írjunk, amíg nem vagyunk készen mondanivalónkkal*. Csak, amikor kialakult és kibontakozott öntudatunk előtt, hogy mit akarunk mondani és hogyan, minő terv és rend szerint akarjuk elmondani azt, amit akarunk, akkor kezdjük hozzá az íráshoz.

Hátra lenne még arról beszélni, hogy micsoda nyelvi követelmények azok, amelyekkel számolnunk kell; hogyan kell mondanivalóinkat megfogalmazni, milyen gonddal kell magunkat kifejeznünk, hogyan írjunk magyarosan és miképpen használjuk az idegen kifejezéseket és szavakat. Erre én most azért nem vállalkozom, mert ezekhez a kérdésekhez szerkesztő barátom jobban ért, mint én. És ha ő feladta nekem a fenti kérdést és ha én arra megfelelttem, úgy, amint tudtam, most én adom fel neki ezt a nyelvi kérdést, hogy folytassa cikkemet ott, ahol én elhagytam.¹

Dr. Tavaszy Sándor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hét nap a Magas Tátrában

Egyik régi tervét valósította meg az E. K. E. a nyáron, amikor az ország határain túl, Csehszlovákia területén fekvő Magas Tátrába rendezett kirándulást.² Talán lesznek olyanok is, akik ezt esetleg kifogásolják, mondván, hogy miért menjünk idegenbe, miért vigyük pénzünket más-hová, amikor itthon is a természeti szépségeknek legnagyobb változatosságában gyönyörködhetünk? S ez irányban igazuk is van, hiszen természeti szépségek tekintetében bátran versenyre is kelhet Erdély a külfölddel. Azonban nem beszélve arról, hogy minden vidéknek és tájnak meg van a maga sajátos, máshol fel nem található jellege, arculata, ami éppen az ismeretebb hazai környezettel való összehasonlításra, új alakulatok megismerésére ad alkalmat, az ilyen vándorlásnak megvan az a haszna is, hogy megismerve a fejlettebb természetjárással, idegenforgalommal bíró országok berendezéseit, hiányaink pótlására kibővíti irányelveket tanulhatunk ottan. Emellett még nem is olyan „idegen vidék” a Magas Tátra, mert hiszen a Duna-medencéjét körülölelő Kárpátoknak csak egyik jellegzetes szakasza a Tátra, akárcsak az erdélyi medencét határoló Keleti- vagy Déli-Kárpátok.

¹ A szerkesztő megtisztelőnek tartja a cikk írójának, volt tanárának felszólítását. Reméli, hogy a kérdésnek ezt az oldalát nemsokára vagy maga, vagy valaki nála hivatottabb e folyóirat hasábjain megvilágíthatja.

² Az E. K. E. egyik, 1938. december 8-án rendezett népszerűsítő előadásának vázlata.

A 10 tagra, 5 hölgyre és 5 férfire apadt társaság augusztus 18-án este indult el a Bukarest—Prága-i gyorsal a Halmi—Királyháza—Csap-útvonalon. Reggel 7 óra körül már Kassán voltunk. Itt a „Karpaten-Verein“ megbízottjai, a Hubay-testvérek már vártak reánk és ideiglenes szállásunkra, a Schalk-házba vittek. Mintegy 6 óra állott rendelkezésünkre a város nevezetességeinek megtekintésére s ez időnek egy jórészt hölgyeink az izléses kirakatok és boltok átböngészésével kapcsolatos vásárlásokkal töltötték el. Egyébként is figyelmes vezetőnk szakszerű magyarázata mellett először a hatalmas, XIV. század végén épült főtéri Szt. Erzsébet-székesegyházat néztük meg. Az 1471-ből való hatalmas szárnyas-oltár közepén áll árpádházi Szt. Erzsébet szobra. Az északi kapu fölött, amely mellett a sírboltba vezető ajtó van, pompás festmény, Rákóczi apotheozisa látható. A sírboltban hatalmas kőkoporsókba helyezte el a magyar nemzet II. Rákóczi Ferenc-nek és édesanyjának, Zrinyi Ilonának, továbbá bújdosótársainak, gr. Eszterházy Antalnak és gr. Bercsényi Miklósnak Törökországból hazahozott hamvait. Történelmi műemlék az 1340-ben épült Szt. Mihály kápolna. Az 1780-ban épült régi városháza a Felvidék egyik legszebb renaissance épülete. A Főtérnek egy másik kimagasló alkotása az 1898-ban épült városi színház. Az utolsó 20 év építményei közül a rendőrigazgatóság és a főposta palotáját kell kiemelni. Az utóbbinak márvány-előcsarnoka valóban pompás látványosság.

Rövidre szabott időnk csakhamar lejárt. A Schalk-házban elfogyasztott jótíz ebéd után vonatunk 2 órakor már vitt a Hernád völgyén keresztül végcélunk felé, a Magas Tátra aljára. Már a Hernád mély szakadékos medre, amely fölött vonatunk haladt, gyönyörködtetett a vidék vadon szépségében, de legszebb meglepetésünk a Tátra ég felé nyuló ormai voltak, amelyek ragyogó szép időben teljes pompájukban bontakoztak ki szemünk előtt Poprád-Felka állomásán; ide 6 órakor futott be vonatunk.

A zepesi fennsíkbold hirtelen és minden átmenet nélkül emelkedik ki a Magas Tátra hatalmas gránit tömege. A főív — dél felé domborodva — nyugat-keleti irányban húzódik s mindössze 52 km hosszú és sehol sem szélesebb 15 km-nél. Felgyűrődése után a környezet leszakadozott, úgyhogy lényegében u. n. sasbércet alkot.

Poprád-Felka állomásán már várt reánk a Karpaten-Verein egy kiküldöttje, aki aztán el is kísért a 10 perc múlva induló motoros vonattal Tátralomnicra. A társaság tagjai nem győztek eléggé gyönyörködni a mind hatalmasabban kibontakozó Lomnici-csúcs hegycsoportjában, amelynek alján terül el Tátralomnic. A fürdőtelepről függő drótkötélvasút visz fel a 2634 m magas csúcsra, amelynek alsó szakasza a 1752 méteres Kőpataki tóig már át is van adva a forgalomnak s ide ez évben augusztus hó közepéig mintegy 16.000 látogató vitette fel magát szép kényelmes függőkocsikban (kb. 200 lejért). A felső szakaszt a csúcsig most építik s ezért a nyáron az ott folyó robbantások miatt tilos is volt a Lomnici-csúcs megmászása. A fürdő-telepet s ennek legszebb épületét, a hatalmas méretű Pallace-Prága szállót egy esti séta keretében nézte meg a társaság.

Másnap reggel 6 órakor már útban voltunk Maklárháza felé, majd itt betérve a Fehérvíz völgyébe, 9 órakor már a törpefenyő-övben fekvő Zöldtónál voltunk. A Zöldtő völgyében legszebben láthatók az egykori

hatalmas eljegesedésnek a nyomai. Maga a tó a Tátra legkeletibb és leghatalmasabb cirkusz völgyében fekszik. A katlant körülvevő hatalmas csúcsok mellett nyugat felé a Kis és Nagy Pápirus völgye tárult szemünk elé hatalmas hómezőivel; itt hír szerint néhány héttel odaérkezésünk előtt merész siversenyeket tartottak. Legszembetűnőbb a tó fölé kiugró Kárbunkulus-torony, amelynek csúcsáról — a monda szerint — egykor, sötét éjszakákon vizitündérektől őrzött nagy kárbunkuluskő világított messze. A tónak szép sötét-zöld színét a fenéken fakadó források okozzák, amelyek e helyeken állandóan iszapmentesen tartják a tó alját. Kényelmes menedékház áll itt a látogatók rendelkezésére.

Egy órai pihenés után a Kárbunkulus-toronytól keletre fekvő meredek tófal felé irányítottuk lépteinket, hogy a Tátra legkeletibb csúcsát, a Fehértó-csúcsot másszuk meg. Ezek a tófalak a Tátra völgyeinek nagyon jellegzetes alakulásai és lépcsőalakú völgyképződésre adnak alkalmat. A lépcsők felső, 2–300 m magas részét tömör kőzet alkotja, középső alsó részében pedig hatalmas moréna-törmelék van felhalmozva és sok helyen a tófalakon a fölötté levő tavakból a vizek festői zuhatagokban omlanak le. Jó félórai kapaszkodás után elértük a tófal fölött elterülő kis Vöröstó-t, majd egy további kis moréna-halmaz mögött a Kéktó-t. Itt egy meredek oldalfal megmászása következett: egy órai fáradozás után felértünk a 2000 m magas Karota-nyeregre. A nyeregről észak felé tekintve szép látvány tárul elénk a galíciai-lengyel lapály felé. Innen egy lankás gerincvándorlás után 1 óra tájt a 2231 m magas csúcsra érkeztünk fel. Kilátásunk a csúcsról, — amelynek szépségeit csak az utóbbi időben kezdték felismerni — olyan pompás volt, hogy egyhangúan megállapítottuk, ha esetleg a továbbiakban nem is lesz olyan kegyes hozzánk az Ég, mint most volt, akkor is ideutazási fáradsalminkért kárpótolva vagyunk az élvezett szép körképpel. Kilátásunk innen csaknem a Tátra legnyugatibb csúcsáig, a Krivánig terjedt. Kelet felé a Fehértavak katlanán túl a Bilai mészhegyeket láttuk magunk alatt; ezek a Tátra gránitvonulatával mintegy derékszöget alkotva, helyezkednek el.

Másfél órai napozás után a Fehértavak völgyén át próbálkoztunk lejutni a Fehérvíz völgyébe, azonban hiábavaló és fáradságos próbálkozás után a gerinc meredeksége csak a már járt útra térített vissza. A Zöldtónál tartott kis pihenő után, 8 órakor tátralomnici szállásunkra érkeztünk.

Másnap reggel fél 7 órakor már vitt bennünket a tátraalji villamos Tátrafüred felé két kedves kiküldöttünk kíséretében, majd Füreden átszállva a sikló-drótkötélpályára, 8 óra előtt már Tarajkán voltunk; ez a dombsánc a Tarpaták-völgy $2\frac{1}{2}$ km hosszú nagy oldalmorénájának a maradványa. Innen szép kilátás nyílik dél felé a távolabb elterülő városokkal és falvakkal tarkázott Poprád-völgy, északra pedig a zúgó Tarpatákat követve, a Kis- és Nagytarpataki völgyet elválasztó Középorom felé. Kis idő múlva már a Puhrtúrista-otthonban szállásoltuk el magunkat s némi hátizsák-átrendezés után már útnak is indult a társaság a tarpataki vizesések felé. A tomboló patak itt, két hatalmas gránitlépcsőn zuhanva le, két zuhatagot képez. Kis idő múlva már ott vagyunk a Nagyszalóki csúcs lejtőjén fekvő Zerge-szállónál; annak közelében található a két Tarpaták völgye. Innen jó negyed óra alatt feljutottunk a Kis-Tarpaták óriási zuhatagához, ahol meredek sziklafalak szorítják

össze a patakot, amely itt egy 15—20 m magas függőleges sziklafalról zuhan le. A látvány a szemben levő vasbeton-hídról valóban megkapó. Itt csodáltuk meg először az ottani túrista-egyesületnek egy hatalmas alkotását, az ú. n. magisztrátus-útnak egy a tavasszal befejezett szakaszát; ez az út az előző napon megjárt Fehérvíz völgyéből indul ki s a Tátra-lomnici fölötti Kőpatoki tó-t érintve, ide ereszkedik le, majd a Felkai, Batizfalvi és a Poprádi tó mellett — átlagosan 1400 m magasságban elhaladva — a Csorbai tónál végződik. Egy lankás tófalon át jutottunk fel a patak felső medréhez, ahonnan már messziről feltűnik egy meredek tófal tetején, az Öttö-katlan szélén emelt Téry-menedékház. Utunk a Lomnici-csúcs oldalán halad, majd a tófal lejtőjét keresztezve, 1 óra felé már fenn vagyunk az első tó partján, 2010 méteren épült menedékháznál. Innen teljes terjedelmében áttekinthető az Öttö-katlan hatalmas cirkuszvölgye. A völgy fenekét glecserek által lehorzolt sziklatömegek és morénák képezik. Eppen azért e táj sokban emlékeztet a Retyezát cirkuszvölgyeinek alakulataira. A katlan körül a hatalmas Lomnici, Zöldtói és a Jégvölgyi csúcsnak és a Markasít-toronynak csúcsai emelkednek a magasba. Elég időnk is volt kellemes napfürdőzés közben gyönyörködni a tavak körüli pompás látványban. Láttunk a megritkult zergék csoportjából is egy példányt egy kis hőmezőn pihenni, majd később egy havasi marmota-párt is volt alkalmunk megfigyelni. Este 6 óra után már tarpatac-völgyi szállásunkon voltunk.

A következő nap pihenő-napnak volt szánva és reggel mindenki a maga kényelmének megfelelő időben sáfált le a Tarajkáról Ó-Tátra-füredre. Ez a Tátra legrégebb fürdőtelepe, ahol még 1797-ben építtetett Csáky István gróf három lakóházat. Itt a nagy törésvonal mentén felbuggyanó savanyúvíz-forrásokat már régen ismerték a vadászok és a kőnyék, régi lakói. Ma már Ó-Tátrafüred a mintegy 75 évvel később alakult Új-Tátrafüreddel teljesen összeépült és pompás villái, szállói és szanatóriumai a legmagasabb igényeket is kielégíthetik. Sétánkat azonban csakhamar be kellett fejeznünk, mert megeredt az eső és mi tervünkben megzavarva, siklóval igyekeztünk vissza tarpataki szállásunkra. Ebéd alatt mind kémlelte a társaság az eget, hogy vajjon szárazon fogunk-e délután átvándorolhatni a magisztrátus-úton a Felkai tó melletti sziléziai menedékházhoz. De bizony a fél 3 órára kitűzött induláskor vígan esett az eső. Még annyi szerencsénk volt, hogy amikor a felfelé ívelő útunk csúcspontjához, az 1700 m magas, kis moréna-sánc mögött fekvő hármas Nagyszalóki tóhoz értünk, az eső elállott, a köd is kissé felemelkedett, úgyhogy rövid ideig még gyönyörködhettünk is bizonyos tekintetben a Kelemen-havasokra emlékeztető törpefenyős tájban. Két és félórai gyaloglás után a Felkai tónál voltunk. A menedékház nagy kényelemmel van berendezve; van saját villanyvilágítása is. A Felkai völgy, bár nem nagyterjedelmű, mégis élénk forgalomnak örvend, mert többfelé irányuló kirándulásoknak igen alkalmas központja. Nyugati oldalán emelkedik a magasban a Kárpátok vonulatának legmagasabb csúcsa, a Gerlachfalvi csúcs (2563 m); ennek megmászását a társaság vállalkozó fiatalabb tagjai szintén tervbe vették volt. Észak felé az út a Lengyelnyeregére és Kis-Vissokára (2429 m) vezet. Ez a kirándulás a következő nap hivatalos útitervében benne volt. Ez a terv azonban, sajnos, kivitelre nem kerülhetett, mert már este teljes erővel süvített ablakunk alatt a

szélvihar jó, kiadós havas-eső kíséretében. Reggel éppen akkor érkeztünk az ebédlőbe, amikor egy hivatásos vezető angol vendégeinek magyarázta, hogy teljesen hiába való dolog most akár 2 napig is várni a gerlachfalvi csúcs megmászására, mert az idő nem javul, legfeljebb még rosszabbodik. Társaságunk is tehát belétörődött a megváltozhatatlanba és jó kedéllyel, különböző szórakozásokkal töltötte el a napot a jól befűtött ebédlőben. A rossz idő ellenére mégis mintegy harmincra emelkedett a menedékházba szorult természetjárók száma. Ezek között voltak angolok, németek, lengyelek, magyarok és tótok illetőleg szlovákok. Másnap reggel szitáló esőben Széplakra ereszkedtünk le, majd villamoson a Csorbai tóhoz igyekeztünk, hogy onnan éjjeli szállásra a Poprádi tóhoz sétáljunk át. A következő nap terve a Tátra legszebb kilátó-pontjának, a 2503 m magas Tengerszem-csúcsnak a megmászása volt. E csúcs a Tátra három nagy völgyének, a Menguszfalvi, Poduplavszi és Halastó völgyének összeszőgelésénél fekszik. De bizony most sem volt kegyes hozzánk az Eg, mert a Csorbai tóhoz is szitáló esőben érkeztünk s a tavat oly sűrű köd borította, hogy alig 8—10 lépésnyire lehetett belátni. A tervről tehát szintén le kellett mondani annyival is inkább, mert az összes időjelző-készülékek és helyi jóslások közeli időváltozással egyáltalában nem bíztattak. Másnap reggel csupán annyi szerencsénk volt, hogy a hegyekről még le nem ereszkedett köd megengedte a tó áttekintését. A tó a déli Tátra legnagyobb (20 hektár) és legmélyebben fekvő (1350 m) tava, ahonnan a Tátra nyugati vonulatának gerince közé 3 nagyobb völgy (a Menguszfalvi, Mlinica és Turkota-völgy) vezet be. Nyugati őrtornya pedig a Kriván. A tóról nyíló pompás látványban azonban, sajnos, nem gyönyörködhattunk s így homályos érzelmekkel vettünk búcsút a Csorbai tótól.

A Tátrában való tartózkodásunknak ez volt a hetedik napja s eredeti terv szerint is a hivatalos útiterv itt befejeződött. A továbbiakban mindenki egyéni terveit valósíthatta meg. A társaság hat tagja O-Tátrafüreden leszállott a villamosról, itt a telefonon rendelt autótaxi már várt rájuk s mintegy 250 km-es gépkocsi-út keretében az Alacsony-Tátra néhány természeti és történelmi nevezetességét tekintették meg. Útjukba ejtették a dobsinai jégbarlangot, amelynek hasonmása, a mi szkerisórai jégbarlagunk kellő berendezés és gondozás mellett megközelíthetné hírnévben neves társát. A tőle nem messze elterülő Satricenai völgy a szepesi völgyeknek gyöngye. Meredek és kopár sziklafalak között sok kanyarulattal csörgedezik a patak s közvetlenül mellette vezet a részben sziklába vajt út. A völgyön átvezető műutat Koburg Ferdinánd herceg építtette 1840-ben. Megtekintették a lapályból kiemelkedő várhegyen épült Kraszna-Horka várának páratlan mauzoleumát felbecsülhetetlen műkincseivel és múzeumát; ez a vár 1580 óta az Andrássy-család birtoka. De megfordult a társaság a régóta nagy hírnevű aggteleki cseppkő-barlangban, illetőleg ennek akkor még Csehszlovákiához tartozott szakaszában, amelynek pompás termeiben és cseppkő-képződményeiben nem győzött eléggé gyönyörködni a társaság minden tagja.

Ezalatt a társaság kisebbik csoportja a Csorbai tótól Poprád-Felka állomásra ment le, ahol ismét megoszolva, kettő rokoni látogatásra utazott Nyitra felé, kettő pedig Késmárk nevezetességeit tekintette meg. Ez a középkori német városok jellegzetességeit mutató és már a XIII.

században emlegetett város a Poprád-völgyének legnépesebb városa. Mindenesetre legeredetibb épülete az 1717-ben épült régi evangélikus fatemplom, amelynek építésekor semmi követ, téglát vasat nem volt szabad felhasználni. Vörösfenyőből és tiszafából készült belső berendezése csodálatraméltó. Az új evangélikus templomból nyíló sírboltba helyezték el 1906-ban a törökországi Ismedből Késmárkra szállított „kuruc-király”-nak, Erdély fejedelmének és Késmárk grófjának, Thököly Imrének hamvait. Történelmi műemlék a városi plebánia-templom, valamint a Főtéren álló tornyos városháza is. A város északi végében fekszik a híres Thököly-vár, amely a várost ért huszita pusztítás után épült s aztán 300 éven át a Zápolya-, Laszky-, Thurzó- és Thököly-család birtoka volt. Most, 1720 óta a város birtokában van. Egyik bástya-tornyában jelenleg a városi múzeum van elhelyezve. A vár egyik nevezetessége a művészi faragásokban gazdag várkapolna.

Az így többfelé oszlott társaságnak zöme augusztus 26-án, illetőleg 27-én reggel érkezett vissza Kolozsvárra. Habár tervünkben az időjárás mostohasága miatt két napot kénytelenek voltunk, elvesztegetni a kirándulás általában igen jól sikerült s az itt szerzett benyomások és átélt élmények igen kedves emlékeket hagytak vissza mindannyiunk lelkében.

Husz Ödön

„Erdélyi tetők“

Tavaszy Sándorról úgy tudom, hogy már teológus korában a könyvtáraknak volt leghűbb barátja, csaknem állandó lakója. Itt, az „erdélyi tetőkön” is először Apáczai Cseri Jánossal, „a viharos lelkű, de szelíd tekintetű tudóssal” majd Kazinczyval, „Erdély felfedezőjével” találkozik.* Kettőjük mellett vagy rajtuk keresztül a „Genius transylvanicus”-szal. És a Természet, a Történet s a Szellem erdélyi egysége úgy megigézi, hogy — amint ő maga írja — vándorbotot vett a kezébe, hátizsákot a vállára s azóta folyton keres új találozásokat. És aki keres, az talál. Megtalálja vándorlásai közben a tájak változatos szépségeit, a sok vihart átélt erdélyi föld történetét, a földet formáló geológiai koroktól a jellemformáló jelen forró lüktetéséig. A fájdalmat balzsamozó, erőt adó, mítoszt és meséket teremtő új erdélyi irodalom mellett megtalálja a három nemzet lelke mélyén mindig ott élt s most is ott élő lelki békét. Az erdélyi egységet, amelyből — minden más nemzetet megelőzve — született a vallási türelem, a vallási viharok idején. „Ezek a találozások alkalmasak voltak arra, hogy ebben a felfordult és fonák világban visszaadják az ember iránt érzett tiszteletet és bizalmat” — írja ismét ő maga.

Ebben a könyvben a filozófus és pap Tavasz mellett, akik szintén benne vannak minden sorában, hol nyíltan, hol csak a komoly és derűs életfelfogásban, egészséges életfilozófiában, egy új Tavaszval is találkozhatni: a melegszívű emberrel és a fenséges természet szerelmesével, aki vándorlásai közben a könyvek és a bölcsesség világán túl, de mindenesetre azok értékes segítségével, egy új világot fedez fel. Ez az új világ

* Tavasz Sándor: Erdélyi tetők. Úti élmények és természeti képek. Kolozsvár, 1938. Az Erdélyi Szépmíves Céh kiadása.

a munkás és szorgalmas, nehézsorsú s Istent nem annyira emlegető, mint törvényei sznrint élő földnépe, amelyet igazán és szíve szerint ott, életviszonyai között, a szabad természetben szeretett meg.

A tudós kilép a könyvtárból s az eszmék végtelen világa után ámuló szemekkel gyönyörködik az égbenyúló hegyek, bércoldalak, völgyek és az ott élő egyszerű nép szűkebb, de ezercsodájú világában. Kazinczy *Erdélyi leveleinek* kalauzolásával indul el. Nem hiában a könyvtárból lépett ki, hátizsákjába beletette ezt az értékes Baedekert is, mert nagyon jól tudja, hogy szebben, mélyebben és többet látunk, ha a mások, előttünk jártak nézését és észrevételeit is magukkal visszük a hátizsák és egyéb természetjáró felszerelés mellett. Nagyon jól tudja, mert ő írja, hogy „a természeti szépségek által felidézett lélek-hangulathoz hozzátapadnak a történelmi múlt romantikájának színes hangulatai s így a természet és a történet egymást kölcsönösen erősítik s emelik a szellemi világ napfényes magaslataira“. Efelé tekint mindig a földi magaslatok bármilyen magasságából is az, aki a könyvtárból lép ki, ha mindjárt a Retyezát tetején találja is magát. Kazinczy erdélyi útját a rokon „lite-rátor“ szellemével járja végig. Sorai között mindenhol érezzük és látjuk a maga egyéni érzésének irodalmi emlékekkel való megszépítését. Nemhiában jár Kazinczy nyomain, az észrevett és feljegyzett szépségek és értékek irodalmiak, művészeti: az ittmaradt romantika késői emlékei, nyomai. Az irodalomnak és élménynek ezzel az összefonódásával többször találkozunk a képek, élmények, gondolatok nézése, utánélése és olvasása közben. Amit néz, a tudós szemével nézi; a jelen képében a múltat is látja s így élvezete kettős, mert „a szellem önerejét és győzelmét is élvezzi“, mikor a titka megvilágosodik előtte.

Ha a könyv olvasása után a tartalomjegyékét nézzük, mozgókép módjára merülnek, fel és suhannak tova lelki szemeink előtt a szebbnél-szebb erdélyi tájak, völgyek és tetők, csúcsok és barlangok, óriási víz-esések és bűvópatakok, meghitt melegségű domboldalak és király méltóságú hegyorások, feldisztítve gyönyörű tengerszemekkel, ezekkel az évmilliós ékszerekkel. Mintha egy epikureista óriás cipelne magával hegycsúcsról-hegycsúcsra, alig bírjuk lélekzettel a sok csúcs-mászást, a sok gyönyört és élményt, amelyek fenn a civilizációtól el nem rontott szűz magasságban elfogják a szívet, szemet, egész valónkat. A Tordai hasadék, a Meziádi cseppkőbarlang és a Szkerisorai jégbarlang, a Szolcsvai bűvópatakok, a Retyiceli vízesés, a romantikus Szent Anna-tó és Torjai bűdösbarlang, a három hegykirály: a Nagykőhavas, Bucsecs, Retyezát és a többi mind kitárulkozik előttünk időben és térben, mélységben és magasságban. Mindenik titkokat beszél a geologiai évmilliók távolságából, regéket a romantikus múltból, történeteket és emberi tragédiákat, népsorsokat a múltból és jelenből. És mindenkifőlött gyönyörű valóságokat tárnak a mélységeket és magasságokat kereső szomjas lélek elé, mely mindezekben és mindezek fölött, miudenben és mindenütt ott látja az Istent. Istent, aki elsimítja arcunkon az élet és a gondok barázdáit, kézen fog és vezet, visz, ha a mindennapi kenyérért izzadunk s nem enged elesni, ha a hegycsúcsokon járunk. Megtölti szívünket a legtisztább örömmel, amilyent a tetők és csúcsok kínálnak és adhatnak az embernek. De nemcsak hangulatokat, egyéni élményeket közvetít e könyv. Sok érdekes dolgot megtudunk belőle. Így pl. azt, hogy a Meziádi

cseppkőbarlang nagyságra Európa ötödik barlangja, három kilométer hosszú és a boltozat magassága 33 méter. Tőle tudom, hogy a Retyezát völgyeiben, mintegy kilencven tengerszem rejtőzik, ezek közül a Zenoga-tó felszíne 8–9, a Bukuráé pedig 10–11 hektár. Művelődéstörténeti adataira is akadunk. Pl. az író sorolja el azt, hogy Sipos Pál tordosi ref. predikátor a berlini Akadémián 1795-ben 50 aranyat nyert egy matematikai dolgozatával s hogy 1700–1854 között ezen Akadémia jutalmazottjai között egyedül ő volt olyan, aki annak nem volt tagja.

Az író egészséges bölcs. A Tordai hasadéokban szemei elé tóduló emberi és népi tragédiák ellenére is, bár idézi a sötétben látó angol Hobbes lesujtó gondolatát az emberről, mégis nem engedi legyőzteni magát, hogy e sötétben látással vegyen búcsút attól a szép természeti csodától, mert a hasadék két végében két malom éjjel-nappal kenyérnek való lisztet őröl a síró és vérző emberek számára. És a „Hesdát pataka, amely évmilliókkal ezelőtt kettéfűrészelte ezt a hegyet, ma összeköti a hasadék két száját és hajtja mindakét malom kerekeit, hogy forgásuk nyomában áldás fakadjon. Biztatás ez, hogy van hatalom, amely legyőzi az ellenséges indulatokat és ismét összeköti az emberi szíveket és a jó szolgálatába állít minden emberi akaratot.“

Egy megszívlelendő gondolatot még szükségesnek tartok idézni az Előszóból. „A szülőföldet és a hont nem lehet szeretni, ha nem ismerjük azt úgy, amint a különböző tájak sajátosságában és szépségében szemtől-szembe áll velünk. Önmagunkat sem ismerjük és nem értjük, csak abban az összefüggésben, amelyben élünk. Ezek az írások tehát tiltakozások ez eláltalánosított élet ellen. Ezért „napfényes tetőkre hivatgatnak ezek a sorok. Oda, ahol az előítéletek és elfogultságok szorító és elnyomó bilincsei lehullanak és meg tud szólalni az ember a saját hangján, tud járni a saját lábán és mer gondolkozni és érezni a saját elméjével és szívvel“.

A könyvet figyelmesen és élvezettel olvastam. Az erdélyi szellem, ez a csodálatos valami, amiről annyi vitát olvastam, de megfogni sehogyszem tudtam, e könyv olvasása közben egyszerre világos lett, most sem annyira az eszem, mint inkább az érzésem előtt. Genius transylvanicus, aminek a megjelenési formája az irodalomban a transylvanizmus, annyit jelent számomra, hogy Erdélyen kívül nem tudok élni, hogy bárhová vetne a sors, Erdély mindenütt ott volna a lelkemben, hogy az erdélyi kisékely tájszólást leszokni nem tudnám. Ez a Genius transylvanicus kísérte el Mikes Kelement és maradt vele haláláig a Márvány-tenger partján, ez kísérte el Kőrösi Csoma Sándort a Himalája fövébe és ez hozott-húzott haza vagy tartott itt annyi különleges szellemet évszázadok óta e kicsiny, zárt világban.

Lehet, hogy ez a könyvről adott kép egyéni és lírai. De ilyen az „Erdélyi Tetők“ is. Lehet, hogy kevés és szegény ismeretése ez a könyv gazdag tartalmának. De nem is akart ez az írás valami afféle lenni. Ez inkább csak hangulatkép, amely az olvasó lelkét tükrözi vissza, amint olvasás közben gazdagszik, boldog, mély lélekzésekkel föl-föl-lelékzik. Tükör ez, amelyből nem a gazdag és szép tartalom pusztá váza mered reánk, hanem azok az érzések és hangulatok villannak meg, amelyek lelkemben olvasás közben megrezdültek és amelyek legértékesebb ajándékai — a jó könyvnek.

Sepsiszentgyörgy.

Dr. Konsza Samu

Orbán Balázs levele gr. Kuún Gézához *

Szejke fürdő u. p. Székely Udvarhely
1887 aug. 3-án.

Kedves Géza barátom!

Hunyad megyei kóborlásomból csak tégnap érkeztem vissza; bebarangoltuk Hátszeg vidékét, voltunk Petrozsénben [!], sőt Szadeczkivel [!]¹ a lengyellel² és Borovszkyval³ megmáztuk a 2400 méter magas Paringet is, honnan egészen a Dunáig terjedő nagyszerű kilátást élveztünk, megjártuk a szurduki szorosát, a Csetátye Bolit s ráadásul még Teleki György szíves kalauzolása mellett megtekintettük Kolczvárat és a Malomvíz gyönyörű vidékét is. En aztán alaposan kifáradva, visszatértem az én kedves Szejkém kéklő hullámai közé, amelyek majd felfrissítendnek. Szadeczky pedig a lengyellel Szebenbe, onnan Fogarason át Brassóba rándulnak.

Im tisztelt elnököm⁴ röviden beszámoltam a mi Hunyad megyei működésünkről, amelyből nekem főleg az utóbbiakban a legnehezebb feladat jutott, mert elnökeinktől elhagyatva, nekem kellett korelnöki minőségemben a beszédek és toastok árját megeresztenem főleg Hátszegen és Petrozsénben; a Paring-tetőn még török toasztot is eresztettem, aminőt az öreg havas aligha hallott, bár a törökök emlékét elvitázhatatlanul őrzi a Szurduk szoros, amely bizonytalán török eredetű szó.

A hunyadmegyei régészeti és történelmi társulat évkönyveit ott feledtem nálad az ebédlőben levő chifoner tetején, az ujságpapirba van pakolva s nevem ironnyal [!] ráírva, kérek légy szíves azt postán nekem ide elküldeni.

* Orbán Balázs br. 183¹-ban Lengyelfalván (Udvarhely m.) született. A szabadságharc előtt és után külföldi utazásokat tett. Legjelentősebb alkotása a Székelyföldről írt 6 kötetes munkája (1868–73). Megírta Torda monográfiáját is, és ebben először írta le részletesen Torda környékét a Tordai hasadékkal együtt. Meghalt 1890-ben. Egyszerű kopjafás sírjánál Szejkefürdőn az EME multévi vándor-gyűlése alkalmával bensőséges ünnepséget ült az erdélyi magyarság. — Kuún Géza gr. (1838–1905) előkelő családból származó keleti nyelvész, többek között a Magyar Tudományos Akadémia másodelnöke is volt. A magyar őstörténet körébe vágó munkái magyar és latin nyelven jelentek meg.

¹ Szadeczky-Kardoss Lajos, történetíró, volt kolozsvári, majd szegedi egyetemi tanár [1859–1935].

² Ismeretlen lengyel kiránduló.

³ A történetíró Borovszky Samu [1860–1912], akadémiai l. tag és irodaigazgató volt.

⁴ Gr. Kuún Géza az alább említett társaság elnöke volt.

Ugy szintén bátor vagyok emlékezetedbe hozni azt az ausztraliai sátorfát, amit itt a Szejkén honosítani óhajtok. Sógorodnál Fáy Bélánál⁵ — kit Piskin időzésünk alatt Szadeczky és a lengyellel meglátogattunk, ki által szívélyesen fogadtattunk — láttam én nagyon szép csemetéket e sátorfából, amelyek nem a lehajló ágakból, hanem önállólag nőttek ki a földből, ezek alkalmasabbak lennének az elültetésre, mint a nálad levő ághajtások. Arra kérek tehát, kegyeskedjél az iránt intézkedni, hogy ősszel, amidőn a faültetés ideje [!] bekövetkezend, ha lehet, a Fáy dedacsi [!] parkjából avagy a te parkodból kapjak vagy 4 ily csemetét, az nevem alatt küldendő *Szejkefürdőre u. p. Székely Udvarhely* vasúti állomás most *Héjasfalva*,⁶ de addig alkalmasint meg nyílik a mi vasutunk is, amikor vasúti állomás Székely Udvarhely lesz.

Fürdöm nagyon rosszul megy az idén, mindössze 5 künnlakó fürdővendégem volt, most csak kettő van. Nem tudom okát megmagyarázni, mert soha kedvezőbb idők a fürdésre nem jártak, mint ez idén, minden más fürdő tömve van, csak az enyém tátong az ürességtől. Nem hiszem, hogy valamely mameluk⁷ összeesküvés eredményezné ezt, ez határozottan az én peckem [!].

Utunk folyama alatt gyakran emlegettünk s nem egyszer borongott vissza emlékeztünk fecskéje a Maros Némethiben töltött kedves napokra, hol te bizonytal kedvesen töltötted napjaidat a mi öreg tudósainknak Brassay [!]⁸ és Szilágyi Sándornak⁹ élvezetes társaságában; én pedig most teljes erővel neki fekszem Torda monographiájának, hogy azt őszre bevégezzem, és tavasszal sajtó alá rendezzem, mert az ember mulandó-romlandó, s soha se tudhatja, hogy a párkák mikor metszik el életfonalát, ami hogy nálad minél későbben következék be, azt tiszta szívemből kívánom.

A grófné kezeit csókoltatva maradok

jó barátod

ORBÁN BALÁZS

Címzés külön borítékon:

Gróf *Kuun Géza* ő Nagyságának

Bérmentve

Maros Némethiben
(Hunyad megyében)

[Eredetije az Erdélyi Múzeum gr. Gyulay—gr. Kuún levéltárában gr. Kuún Géza levelezésének anyagában,]

Közli: *Szta.*

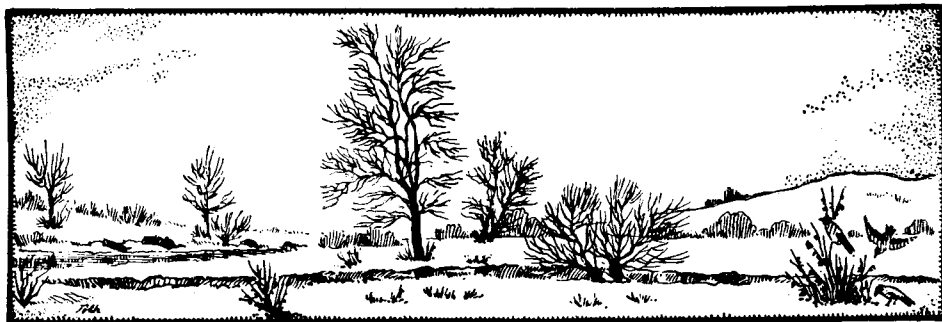
⁵ Kuún Géza gr. hugát, Irént 1878-ban vette el.

⁶ A *dületen* szedett részek a szövegben alá vannak húzva.

⁷ A kormánypárti politikusok gúnyneve.

⁸ Brassai Sámuel [1800—1897], a nagy tudós.

⁹ Szilágyi Sándor történetíró (1827—1899) Kolozsvár szülőtte volt. Szülőházát, a mai ref. kollégiumi tanári lakások középsőjét, emléktábla jelzi.

A nagyvárosi természetjáró előkészítő gyakorlatai*

Az a természetjáró, aki az esztendőnek legnagyobb részét a hegyvidéktől távol, nagyvárosban kénytelen eltölteni, különösen örül a szabadságnak. Sokak számára ez az egyetlen lehetőség arra, hogy vágyaik világát fölkeressék.

Ezért idejekorán előkészületeket tesznek, fontolgatják a különböző terveket, kiegészítik, fölfrissítik felszerelésüket, hogy aztán várakozással telve és tetterre készen útra kelljenek. Föl a hegyekre, végre!

És mégis! Egynéhány nappal később ezeknek a jámboroknak egynémelyikét fáradt roncsként láthatnók viszont valamelyik menedékház divánján elnyúlva azzal az egyetlen gondolattal agyukban: pihenni! Sem éhséget, sem szomjúságot nem éreznek, a hegyek fenséges birodalmában nem gyönyörködnek, letörten, elgyötörten fekszenek ottan. Mert előkészületeik közben egyről megfélemedtek — testükről. Egyik azt fogja mondani, hogy ő gondolt ugyan rá, de hogyan készülhet föl a városlakó egy hegyi kirándulásra. Az embernek hivatála is van, ideje is kevés, és azon a kevés esőfőten vasárnapon nem telik arra, hogy mindjárt a magas hegyek közé szaladjon az ember. Le kell tehát mondani testének minden előkészítéséről.

Az a legfontosabb, hogy a szívet és a tüdőt karunk és lábunk segítségével nagyobb munkára serkentsük és — amiről szintén megszoktunk feledkezni — hogy egyúttal egész testünket erejének fokozottabb kifejtésére és kihasználására szoktassuk. Azonban a nagyobb munkát megszokottá tenni, úgy hogy a kirándulások szokatlan és emiatt mindenestre káros kimerültséget ne okozzanak, nem lehet másképpen, mint munkabírásunk növelésével, tartalékerőnk gyarapításával, teljesítőképeségünk határának emelésével, hogy a leselkedő veszedelmek, bajok lehetőségét csökkentsük és biztonságunkat, egészségünket, örömeztünket fokozzuk.

Hogyan lehetséges ez? Mindenekelőtt le kell számolnunk mindenféle balítélettel és kényelemszeretettel.

Mindennapi útunkba esik egy meredekebb szakasz: egy kis hegy-mászásra válhatik, valóságos meneteléssé, ha elég gyorsan tesszük meg az utat.

* A Der Bergsteiger című folyóirat 1938. áprilisi számából.

Egy kis kerülővel meg is hosszabbíthatjuk az útvonalat, vagy a rendesnél hamarabb szállunk le a közúti kocsiból, többször is megtehetjük az utat, erősítjük az iramot, kiváltképpen a meredek részeken; ha lehetséges, ligetet vagy közkertet ejtünk utunkba (ott lépteinket lassítva, alaposan kiszellőztetjük tüdönket), és az sem megvetendő gyakorlat, ha a lépcsőkön futva megyünk föl emeleti lakásunkba.

Leghatékonyabb, célunknak leginkább megfelelő, egészségbiztosító gyakorlat a futás. Esténként arravaló területen egy-két körnek megfutása teljesítőképességünk megtartásának legerősebb alapja. Ha megterhelve és gyors ütemben tesszük meg ezeket a köröket, akkor arra is szolgálnak, hogy jelentékeny tartalékerőt halmozzunk föl magunkban. A vasárnaponkénti futás a szabadban, az erdőben vagy a mezőn, úgy azonban, hogy tisztességesen belé is izzadjunk, olyan nyereséggel jár, amelyet már a legközelebbi napokban pezsgőbb egészségünk javára könyvelhetünk el. Sokszor káromolt hátizsákunkat is mind nagyobb és nagyobb teherrel vessük minél gyakrabban hátunkra. Igen könnyen hozzája szokik az ember és hozzászoktatjuk bőrünket is a surlódáshoz, amelyet egészen elkerülni sohasem lehet. Hadd említsem még meg az úszást — különösen a kitarító úszást —, továbbá a kerékpározást és az evezés különböző fajtáit, mint olyan sportokat, amelyek a szív és a tüdő gyakorlása szempontjából fölötte értékesek.

A hegymászonak azonban még másra is szüksége van azokon kívül, amiket a fentiekben megköveteltünk: két erős karjának és tíz keményen, erősen kapaszkodó és biztosan fogódzó ujjának is kell lennie. Az ablakkeretnek párkánya szolgálhat nehéz tornaeszközzel, amellyel előszörre meg sem tudunk birkózni. Csodálatos ellenálló képességre tehetünk szert azért, hogy papírlabdát sokszor össze nyomkodunk, összepréselünk markunkban. De a legkülönfélébb helyzetben és láthatatlanul is gyakorolhatjuk magunkat: a közúti kocsi-ban, gyalog jártunkban, olvasás közben, a moziban stb. Ne tessék ezen kacagni! Egy igen neves, kiváló helyen működő hegymászó súlyosan sérült kezét úgy tette ismét használhatóvá, hogy egy rugós-súlyzóval rendkívül szívós kitarással gyakorolta. De valóban fel is használt minden kínálkozó alkalmat a gyakorlásra. Ma ismét a legnehezebb hegyi utakat járja, pedig orvosaink szerint annak idején azzal a szomorú lehetőséggel is számolnia kellett, hogy a sebesült természetjáró pályafutásának egyszersmindenkorra vége, hiszen gyógyulása után egy könnyű széket is alig tudott megemelni.

A favágás, meg aprítás is célravezető gyakorlat, az *ujjbúzás* is, csak arra ügyeljünk, hogy rendre mindenik ujjunkat munkára fogjuk. Ha nincs ellenfelünk, akivel ujjat húzhatnánk, saját két kezünkkel is elvégezhetjük. A rugós nyújtogatóval való edzés, faramászás, fekvőtámaszban való tologatás, mindennemű torna céltudatosan végezve szintén mindennapos testedző, izomerősítő gyakorlataink közé sorozható.

A hegymászók iskolájába, a magas hegyek közé menni anélkül, hogy testünk megfelelő előkészítéséről gondoskodtunk volna, határozottan a magunk alapos túlbecsülése, és semmi jóval sem kecsget. De javunkra szolgálhat akkor, ha már a városban arra használunk föl minden körülményt, hogy a hegyeknek szolgáljanak.

Tutajjal az Aranyos-Besztercén

A moldovai Aranyos-Besztercén, kedvező vízálláskor nagyon sokszor egymást érik a tutajok. Ezek a havasokból elszállítandó fatörzsekből vannak összeróva és Kirlibabától Piatra-Neamţ-ig úsznak. E tutajok hátán újabban egyre gyakrabban láthatunk kirándulókat, akik a természet változatos szépségeit kutatva, részesei akarnak lenni annak a különleges élménynek, amelyet a tutajon való utazás nyújt. A tutajozást rendszerint gyaloglás tarkítja, illetőleg követi; erre bőven kínálkozik alkalom a folyót környező hegyekben.

A tutaj „fedélzetén“.

Illyés István felv.

Társaságom Dornavatráig a CFR társasgépkocsiján utazik; ezt az utazást már kirándulásunk élményei közé számítjuk, mert Besztercétől kezdve bővelkedik a vidék látnivalókban. Ez természetes is, hiszen a Kárpátokon kell átkelnünk, hogy Moldovába juthassunk. Különösen Tihuca környékén hívogatnak marasztalólag a fenyvesekkel koszorúzott hegyek. Délután 2 órakor már Dornavatrán vagyunk; itt megtudjuk, hogy a tutajok az innen 6 km-nyire levő Gura Negri telepről indulnak.

Másnap reggel 4 órakor kissé lehangoltan indulunk az említett telepre. Az idő teljesen reménytelennek látszik. Nemcsak a ködfelhők, de az esőfelhők is valósággal a földre szállottak, s igen félős, hogy a

bemutató tutajozásnak nem lesz meg a kívánt sikere. A folyó partjához érve, megpillantjuk az első tutajt, amint épen útnak indul; ez azonnal megnyeri tetszésünket. Amint a 10—15 m hosszú, fenyőtörzsekből legyezőszerűen összerótt s egymáshoz kapcsolt 3 tutaj az induláskor megfordul s egy pillanatra az egész folyót áthidalja, majd a folyás irányába érve, méltóságteljesen megindul, egyszerre megjön az embernek a kedve a tutajozáshoz. Az a kissé szorongó érzés, amit az indulásunk napján olvasott hír (Sturdza herceg csónakázás közben a Beszterce habjaiban lelte halálát) keltett bennünk, egyszeriben feloldódik, mert most láthatjuk, hogy a tutajok nagysága és szilárd összeállítása csaknem teljesen veszélytelenné teszi a tutajos utazást.

A telepre érve mi is megállapodunk egy tutajossal, aki azzal biztat, hogy a több mint 100 km-es utat Răpciuni faluig még ma megteesszük. Rá is telepszünk hamarosan a „fedélzetre” s berendezkedünk rajta. Friss szénából ülo- és fekvőhelyet készítünk, hogy a kényelem se hiányozzék. Türelmetlenül várjuk az indulást; ez a fentebb leírt módon meg is történik. Felséges érzés ilyen simán, álomszerűen síklani a víz hátán, por, füst és zaj nélkül s közben gyönyörködni a környező vidék szépségeiben. Szerencsére a köd felszállóban van s mi sem zavarja a kilátást.

Jó ideig még széles a völgy, de nemsokára elérjük a szűk Dornaszorost, a folyónak kétségtelenül legvadregényesebb részét. Itt azt sem tudjuk, hogy a hármaskanyarulatú, ezüstösen csillogó folyóban, a remek sziklafalakban és sziklagulákban gyönyörködjünk, vagy a tutajos rendkívüli ügyességét szemléljük-e, amint lázas tevékenységgel kormányozza az 50—60 méter hosszú tutajt ezen a kanyargó, nehéz utszakaszon. Annyira varázsa alatt vagyunk ezeknek az összetorlódtól újszerű élményeknek, hogy csak pillanatoknak tűnik fel az idő, amíg ezen a kivételesen szép sziklaszoroson áthaladunk.

Utunk további része sem nélkülözi az érdemleges látványokat. Sokáig kísér az érdekes csúcsú Pietrosz (1794 m) s többször előbukkan a Giumalău (1857 m) itt-ott még havas, hatalmas tömege. Majd egyszerű kétszer előtűnnek a Pietrele Doamnei félig esőbe burkolt sziklatornyai, de semmit sem látunk az ezek közelében elterülő Rarău hegységéből (1653 m), mely a bukovinai és moldovai természetjáróknak egyaránt kedvelt kiránduló helye. A hegységen menedékház is van.* 11 órakor érkezünk Crucea nevű falucska alá, ahol kikötünk és másfél órát „pihenünk”. A kényelmes tutajozás után a járás számít pihenésnek s ennek megfelelően a környéken egy kis hegymászást rögtönzünk. Ezalatt tutajosunk egy másik tutajon előre megy, hogy a Toancele nevű szorosnál meggyőződjék, nem akadtak-e meg itt a tutajok, a mederben levő kőtömbökön. Szerencsére tovább mehetünk s nemsokára baj nélkül

* Akinek van ideje, feltétlenül álljon meg Rusca-n; innen megközelíthető mind a hárcm hegy. A Pietrosz egy napos kirándulást jelent. Kitaró természetjáró egy nap alatt megjárhatja a Giumalău érintésével a Pietrele Doumnei-t, illetőleg a Rarău-t is. Ezt azonban jobb kétnapos kirándulás-tervbe illeszteni be úgy, hogy Rusca-ból indulva, először a Giumalău-t másszuk meg és annak csúcsáról tájékozódva, indulunk a Pietrele Doamnei-hez, illetőleg a Rarău-hoz. Itt a menedékházban megpihenve, lejuthatunk a Besztercéhez, hogy tovább folytassuk utunkat. E kirándulástervnek egyetlen nagy hibája az, hogy ekkor a Dornai-szoroson alól szállunk tutajra és így nem haladhatunk át tutajon az elképesztően, döbbenetesen szép szoroson. Legjobb tehát e hegymászást úgy rendezni, hogy Rusca-ba térjünk vissza és itt szálljunk ismét tutajra. A szerk.

haladunk át az örvényszerűen kavargó, hullámzó vizű szoroson. Néhány festői fahíd alatt áthaladva, még sokáig siklunk Broșteni-ig, ahova délután 3 órakor érkezünk meg, de megállás nélkül tovább haladunk, mert Răpciuni-ig szeretnénk eljutni. Broșteni a királyi birtokokhoz tartozó igen szép fekvésű nyaralóhely. Innen már rendszeres gépkocsi-járat van Răpciuni-ig, naponta kétszeri indulással. Broșteni után az Aranyos-Beszterce völgye már jobban kitágul, de itt sincs hiány kedves tájrészletekben s az az 5 óra, amelyet még a tutajon töltünk, hamar eltelik. Borcát elhagyva, nemsokára előtűnik holnapi utunk célja, a Csalhó (1901 m) is. Innen nézve a Nagykőhavashoz hasonlít, csakhogy sokkal sziklásabbnak látszik.

A Dochia menedékház a Csalhón.

Illyés István felv.

Răpciuni-hoz közeledve a folyó már sokkal szélesebb. A gyorsfolyású és igen erős sodrú, mély víz mellett azonban vannak sekélyvizű részek is; ezek a tutajra nézve a zátonyt jelentik. El is van akadva itt számtalan tutaj vagyis — ahogy a tutajosok mondják — a folyó „zárva” van. Most kezdődik az igazi küzdelem tutajosaink részéről, hogy el ne akadjunk. Úgy dolgoznak, mintha életveszedelemről lenne szó. Nem is csoda, hisz a tutaj anyagát képező faanyag meglehetősen nagy értéket képvisel. De ezen az utolsó akadályon is szerencsésen átjutva, ¹/₄9-kor kikötünk és a faluban levő nagyon jó szállóba sietünk.

Másnap a Csalhóra indulunk, hogy szemtől-szembe láthassuk azt a sziklavirágót, melyről már oly sok magasztaló véleményt hallottunk. Útközben megtudjuk, hogy a menedékházakat csak június 15-én nyitják meg. Ennek ellenére teherhordó lovat fogadunk és tovább megyünk, mert még ma a csúcson akarunk lenni. Az eszményi fekvésű kolostor-telep megtekintése után nekivágtunk a rendkívül meredek kapaszkodónak. De mire az alsó menedékházig értünk, a szép időnek is vége szakad. A menedékház tornáca megvéd a hatalmas záportól, azonban a Csalhó

sziklacsúcsait eltakarják a felhők. Már a nyugat felé nyíló kilátásnak is vége. Még szerencse, hogy az eső előtt szemügyre vehettük a háztól élénk táruló képet, melyet a Kelemen-havasok, a Grincsesz, a Tölgyesi és a Gyergyói hegyek alkotnak.

Szemerklő esőben folytatjuk az utat folytonos erős emelkedéssel. A gerincre érve, az időnként megríkuló ködfátyol között valamit láthatunk a Csalhó arculatából is. Fantasztikus sziklaalakzatok tűnnek elő egy-egy pillanatra, hogy aztán ismét mindent eltakarjon nagy ellenségünk, a köd.

Délután 3 óraker érünk a főcsúctól nem messze levő Dochia menedékházhoz; ez vasbetonból van építve. A ház zárva van s ezért a mellette levő ajtó és ablak nélküli színben kell tanyánkat felütnünk. A szín egyik felében még vastag jégréteg olvadozik, a föld nedves, kinn esik az eső, az ablak és ajtónyíláson besüvít a szél. A színből összeszedjük a bizonyára még múlt nyáron otthagytott mohaszőnyeget s frissen vágott törpefenyőgalyakkal kiegészítjük, azután sátort ütve, tüzet gyújtva, igyekszünk enyhíteni a mostoha viszonyokat. Közben enyhe kárpótlásul egy teljes félköralakú, élénken kirajzolódó szivárványt láthatunk, de a jó időt az sem hozza meg, s az állandó köd miatt nem mehetünk fel a csúcsra, hogy a Csalhó legfőbb vonzó-erejét, a kilátást élvezhessük. Az Aranyos-Beszterce, a Bisztricsora és a Békás-völgy közé ékelve, a Csalhó különálló hegység, ennek tulajdonítható az, hogy csúcsairól terjedelmes körképét élvezhetni.

Másnap reggel íthagyjuk ezt a ködös birodalmat, leszállunk a nap-sütéses Biszta-völgybe, majd a Zsedán patak mentén és a Békás-völgyön, illetőleg a Szoroson át még aznap eljutunk a Gyilkos-tóig. Kemény, hosszú, utolsó részletében poros úton való gyaloglást jelent ez.

A következő napokon a Gyilkos-tó, a Nagybagmás és az Egyeskö vidékét járjuk be Csíkszentdomokos, Csíkszereda, Hargitafüred a főbb állomásai a végül Székelyudvarhelyen befejeződő kirándulásnak.

Illyés István

A szitakötés Székelykeresztúron

Székelykeresztúron a *szitakötés* nagyon régi foglalkozás; már a XVII. és XVIII. századi oklevelekben előfordul a Szitás-Keresztúr elnevezés. A szitakötés azonban (legalább amióta erre emlékeznek) nem volt Keresztúron általánosan elterjedve, csak egyik részében, a *Főszögben (Felszeg)*. El is nevezték ezt a részét a községnek *Szítás-Körösztúr*-nak s a szitakötéssel foglalkozókat pedig egy kicsit csúfolódva *szításoknak*. Amint mondják, régebben ötven szitás család is volt Keresztúron. Ma már mind kevesebb lesz a számuk; jelenleg csak négy családnak van iparendélya. Ennek oka egyrészt a nagy adó, másrészt az anyagbeszerzés nehézsége. Éppen mert olyan nehezen tudnak anyaghoz jutni, gyárból is hozatják készen a *szitafeneket* s a *szitakérget* is. Így aztán olyan sokba kerül már maga az anyag, hogy nem érdemes vele foglalkozni s rendre szépen mind abbahagyják a szitakötést, mely ilyen körülmények közt nem is valami jövedelmező mesterség.

A szitakötés ma már tulajdonképpen csak a kész szitafeneknek a kéreggel való egybefoglalását jelenti, de mikor erre kerül a sor, már kész van minden alkatrésze a szitának. Először is elkészül a *szitafenek*. Ezt éppen úgy szövőszéken szövik, mint a szőtteseket. Erre a célra külön szövőszéket használnak, amely olyan, mint a rendes *osztováta*, csak éppen valamivel egyszerűbb. Itt még meg kell jegyezmem, hogy kétféle szitát is kötnek: lőszörből és drótból; természetesen a drótszitának a fenekét nem szövik meg. Itt csak a lőszörszita elkészítését ismertetem, mert ez az eredeti.

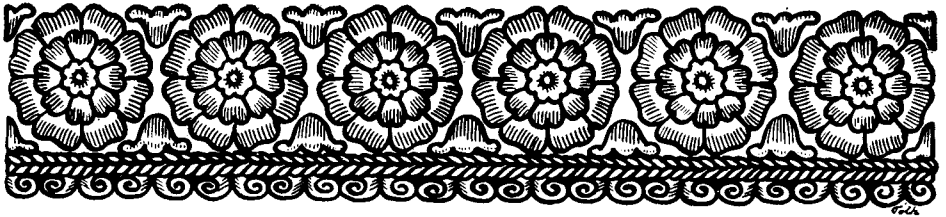
A szitaszövéshez szükséges lőszört a tímártól, vagy a cigányoktól szerzik be, de csak a ló farkát lehet erre a célra jól felhasználni, mert a sörénye igen rövid. A szört először szép tisztára mossák, azután *mekhéhölik kéccör* is és *szépön kidógozzák*, vagyis a *szálakot* egyenként kihúzzák s hat *botrangot* kötnek belőle, ami egy szitára való anyag. Ezt a hat botrangot, amit *fölvetőnek* neveznek, a *fogdosó láb* segítségével *béfgodossák* a *nyüzsibe* s a *bordába*. A fogdosáshoz van külön *fogdosókés*. A *vetöllőre* rákötik a *mejeköt*, vagy *ontokot* (= öltő); ha a szita csikos lesz, az egyik *vetöllőre* fehéret, a másikkra fekete, vagy esetleg pirosra festett lőszört kötnek. A fehér szört házilag festik meg pirosra *fukszin* festékkel. A *festéköt timsóval*, *ecőt*-tel s vízzel feloldják, a szört beleteszik s aztán együtt főzik, amíg a lé mind beléfő. Azután addig mossák, amíg a víz tiszta marad. Az *ontok*-kal aztán a szövőszékre *fölhúzott* lőszört *leötik*. Csak két *lábifőst* szönek, vagyis egyszerű, síma szitaszövetet. A lőszört szövés közben vizezni kell, különben nem megy jól a szövés, u. i. a lőször *merő* (= merev) s nem lehet szárazon jól *réjaüt*ni s össze is hajlik, u. n. *kankó* képződik s akkor nem lehet szöni. Szövéskor a szálakat csak a bordával ütik reá, itt *bordahéj* nincs, ezért a *borda csütkeje* jó erős. A *botrangból* hagynak *megjárom*-t s mikor kiszakad *vaj éfy szál*, ebből *tógyák ki*. Egyszerre csak egy szitát lehet megszőni; mikor az kész van, levágják a szövőszékről. Azt a részt, amely a lőszörből a szövőszéken marad, *botrangfőnek* nevezik s a kefének adják el.

Mikor kész a szitafeneknek való, megkötik a szitát. A szitának legfontosabb részei: a *szitafenek*, *szitakérög* és a *párta*.

A szitakérget régebben a *kérögfaragók* csinálták, de most már inkább készen hozatják gyárból. A szitakérget összekötik *zadóghárssal* s belül *fufrá*-val, azaz béléssel megerősítik. A szitafeneket aztán rámerik a kéregre s a *pártával* lenyomják. A kéregre kerekén jön egy vékony vessző, erre a szitát *fölsiríttik*; ezt *siríttőt*-vel s hárssal végzik. A vesszőt a szörrel együtt összefogják s a tüvel *köröszfűllötik*. Mikor *föl van sirítve*, akkor *kicsiszöggel* leszögezük, a pártát jól *réjaverik* s a szitafeneket egy kicsit *bevizezik*, hogy jól feszüljön. Mivel a szitafeneket nem kerekre szövik, a kötés után maradnak meg u. n. *szögelefők*, amelyeket levágnak s *fészürő* (= tejszűrő) készítésére használnak fel.

Különböző szitákat (*kenyérszitát*, *pujiszkaszitát*) készítenek, aszerint, hogy milyen sűrű a szitaszövet. A szitákat vásárokon értékesítik.

Kérdeztem, hogy mennyi idő alatt készül el egy szita. Erre az egyik asszony azt felelte, hogy mikor jó erőbe vót, *éggy nap alatt* tizenhat szitát is megszőtt, de *akkor osztán alatta is ült* (t. i. a szövőnek).

Földrajzi alapismeretek természetjárók számára*

Tájékozás a szabadban.

Valahol azt olvastam, hogy a természetben való tájékozódás egyik neve a *kérdezősködés*. Jót nevettem magamban ezen a megállapításon, s eszembe jutott, hogy egy természetjáró kérdezősködésére azt a választ kapta: „Uram, ha ön a természetben nem tud tájékozódni, akkor — maradjon otthon!” ... Másoktól meg olyan keserű kifakadást hallottam, hogy nekik a tájékozódásra nincsen semmiféle „rátermettségük” ebben a tekintetben valósággal „érzéketlenek”. A természetben való tájékozódásra nem kell semmiféle különösebb tehetség, mert az könnyedén elsajátítható, csak ne sajnáljuk a fáradozást. Legyünk tehát tisztában az alábbiakkal: Menjünk valamilyen magasabb helyre, ahol kilátásunkat nem akadályozza semmi. Ha figyelmesen körülnézünk, észrevesszük, hogy az általunk belátott terület *kóralakú*, míg az égbolt, mint egy nagy sátor terül el felettünk. Ahol ez a földdel látszólag érintkezik, ott van látásunk határa, tehát a *látóhatár* (horizont). A felettünk levő égboltozat legmagasabb pontja: a *felepont* (zenith), ezzel szemben van az égbolt túlsó oldalán a *talppont* (nadir).

A természetes tájékozódás eszköze derült időben a Nap, s felhőnélküli éjjelen a Sarkcsillag. Előbbi esetben figyelni kell a Nap járását, az utóbbiban a Sarkcsillag látszólagos állását. Ha tehát egy helyről ki akarunk indulni, tudnunk kell azt, hogy milyen irányban fekszik az a hely, ahova elakarunk jutni. Ilyen esetben eltévedésről szó sem lehet. Különösen fontos annak a megfigyelése, hogy pl. egy menedékháztól milyen irányban megyünk. A menetirány kanyarodásait pontosan figyeljük meg, így mindig visszakerülhetni. Könnyű a nap után tájékozódni, de mit csináljunk borult időben?... Ilyen esetben csak úgy indulhatunk útnak, ha pontosan ismerjük a fővilágtájak irányát és az abban elhelyezkedő nagyobb természeti tárgyakat (pl. magános fa, szikla-
rom, kút, épület, stb.).

Ha ebben nem vagyunk biztosak, vagy sűrű köd ereszkedik alá, vagy útközben mégis eltévedünk, akkor a helyes irányt már csak iránytűvel találhatjuk meg. Enélkül soha ne keljünk útra, mert előre sohasem tudjuk, hogy mi adódik elő. Mi tehát az iránytű? Nem más, mint egy készülék, mely megmutatja a természetben lévő tárgyaknak és kirándulók irányhelyzetét. Kerek (óra) alakra készül alumínium, nikkell, sárgaréz lemezből, s belső alsó lapján fokbeosztásokat látunk. Pl. 90°-nál

* Az előző közleményeket lásd folyóiratunk ez évi 83—88 és 127—131. lapján.

kelet, 180° -nál dél, 270° -nál nyugat és 360° -nál észak van. E lap közép-pontjából egy függőleges, finom csapon szabadon lengő mutató (tű) látható, melynek feketeszínű fele delejes és északnak, a szintelen fél-mutatója pedig délnek mutat. A Bezard-féle legtökéletesebb iránytű kartonszerű, s mutatója nyilalakú és egyszínű. Valamennyi iránytű üveglappal borított, csak az a jó közülök, amelyiknél a mutató lerögzíthető. A le nem rögzített iránytűt minden fémtárgytól (a fentieket kivéve) tartsuk távol, mert az befolyásolja, de a zsebben se legyen közelében bicska, acélóra, revolver, stb. Az iránytűnek északra való mutatását egy láthatatlan és érezhetetlen erő: a föld delejessége kényszeríti. Ha a mutató egyes helyeken az északi iránytól ellibben, azt *elhajlásnak* (declinációnak) nevezzük. Ha a térképen az egyforma elhajlással bíró helyeket vonallal összekötjük, e vonalakat *isogonális* vonalnak hívjuk. Földünknek két delejes sarka közül az északi a Boothia félszigeten, míg a déli a Viktória földön van.

A természetjárók különösen ügyeljenek arra, hogy a kiindulási hely milyen irányban fekszik és attól mily irányban távolodtak el? Fontos ez különösen beesteledés és köd esetén.

Ha kirándulásaink alkalmával térképet használunk, azt az iránytű segítségével pontosan beállítjuk, azaz ügyelünk, hogy a térkép bal, vagy jobb keretvonala *párhuzamos legyen az iránytű mutatójával* (észak-déli irány). A katonai térképeken a helységnevek nyugat-keleti irányban irattak, s ha erre állítjuk az iránytű hasonló irányát (O=V), úgy az iránytű mutatója pontosan mutatja az északi irányt.

A tájékozódás tanításában elsők a japánok; ők ennek a tanítását az elemi iskolában kezdik meg és a középiskolákban folytatják, s a nebulók nemcsak mesterileg kezelik az iránytűt, hanem a katonai térképekből úgy olvasnak, mint mások a nyitott könyvből.¹

Záray Jenő.

¹ A térképezés megteremtői az egyiptomiak voltak; ők térképeiket posztóra festették. A sokszorosításnak ez az ága a könyvnyomtatás feltalálásával a XV. század végén vesz lendületet. Erdélyről az első térképet a hírneves brassói reformátor, Hontérus János készítette; ezt 1532-ben Bázelen nyomták.

Bucsecsi napló=jegyzetek

Amire oly régóta sokat gondoltam, hogy t. i. megismerjem a Bucsecs-havast, az ezen az őszön végre teljesült. Az aránylag könnyen megjárható Bucsecs-havast jól megismerni nekünk, kolozsváriaknak nagy dolog, részint messzesége, részint adataink hiányossága miatt. Újabbban a „Romania” című képes folyóirat foglalkozik sokat vele; innen szedünk ki minden lehető adatot. Rozsnyót, Törcsvárt, Szinaját, Bușteni-t és Predeált lehet kiinduló pontul választani.

Mi Rozsnyóról indulva, szeptember 11-én reggel érkezünk oda. Az állomáson a Nemzeti Természetjáró Hivatal embere fogad; az ő kötelessége minden természetjárót útbaigazítani, szekereit szerezni neki stb. A padokkal ellátott szekér felfúj gummikerekeken gördül. Két órát tart az út a remekszép barczasági síkságon a rozsnyói villamosművekig. Jobbra a dombokon túl a Nagy Királykő páratlan szép vonulata és a Törcsvári szoros vidéke, balra meg a hosszú, élesgerincű Bucsecs egy része látszik. Közel a villanytelephez magasan fekvő víztartót látunk; ebből széles csövön vezetik a vizet gépek hajtására. A telepnél tartott pihenő és reggelizés után negyed 11-kor nekivágunk a malaiești erdei útnak. Jó jelzett út vezet a sok útvesztő között; eleinte sík aztán lassan emelkedővé válik a terep. Egy órai út után elérjük az utolsó forrást. Ennél feljebb sem patak sem forrás nincsen. Kissé elszomorító, hogy e szép völgynek a mélyéből nem lehet hallani a szokott vízcobogást, nincsenek köveken át rohanó vizek, nincsen pisztrángászó havasi ember. Az egész völgy: útvesztőkkel teli ősvadon, a lomblevelű erdő majdnem addig tart mint a fenyő. Rövidebb, kerengő utakkal változatos hegyoldal után kilátóponton találjuk magunkat. Alattunk hatalmas kőomlás van, ez a Vidombák egy mellékvölgye lehet, a távolban lennebb Szászvalkány község látszik, arrébb a feketehalmi domb, fennebb a Keresztényhavas oldala. Újabb tisztás következik és kis kapaszkodó, aztán a lapos cirkuszvölgy egyik alsó síkja. Még egy utolsó kerengő út van: itt azonban ügyelni kell, mert már belekapcsolódnak másfelé vivő útjelzések is. Negyed háromkor végre elérjük az SKV 1700 m magasan fekvő menedékházát. E ház jelenleg 5 szobából, egy közös padlásszobából és egy étteremből áll, de most újra bővítik egy szobával.

Mire mindnyájan megebédelünk, megered az eső, tehát csak betett ablakból gyönyörködünk a kövel-sziklával borított cirkuszvölgyben, amelyet bástyaszerű csúcsok vesznek körül. A délutánt pihenéssel töltve, másnap, 12-én szerettünk volna tovább menni, de az enyhén ködös idő visszatart. Délelőtt többször kisebb eső esik és ezért az ottlevő természetjárók egyike sem mozdul ki. Együttesen találgatjuk, mikor lesz jó idő. A legigazabbat egy bukaresti német tanár mondja: „Amíg nem havazik a csúcsokon, jó idő nem lesz!” Délután néhány órára kitisztul és így elsétálunk a Diham felé vivő útra; ez a menedékházzal szemben a Bucșoiu-gerinc oldalán visz. Remek málna- és áfonyabokrok közepette elérünk egy kisebb emelkedőhöz, ahonnan az SKV Diham-háza és egész útja látszik. A köd folyton alattunk kavargó fel-le, mígnem egészen felnyomul a Bucșoiu felé. Hegyvidéken a felhőtlen égbolt okozta kilá-

tások sem nyujtanak több szépséget, mint maga a ködjáték. Ezek a gomolygó-kavargó ködtömegek sokáig lebilincselik a természetjárót. A mélyben levő erdőkből csak úgy szakadnak fel a foszlányok és lassan kúsznak felfelé. Mire visszatérünk a malaieşti házba, már csak az Omul felé horús, míg a Bucşoiu alja napfényben fürdik. Estére pedig rövid ideig holdfényes estében van részünk.

13-án reggel bőséges eső esik; így megint egy napot veszítünk. Szerencsére a csúcson az éjjel leesett az első hó. Ez végre biztató jell! Dél felé az időjelző mutatója csakugyan kezd felfelé törtetni, így d. u. kis próba-mászást rendezünk a Templom-nak nevezett hatalmas konglomerát-tömbig. Felséges látvány visszanézni a Keresztény-havasra, sziklás völgyünk alá, a menedékházra és az alatta húzódó fenyves-élekre. Jobbra a Bucşoiu sziklabástyái, szakadékai köddel telve szennyesfehér hófoltokkal. Megannyi alpesi mászásra való terep; menedékházi értesülések szerint ott nem egy szerencsétlenség történt. A „Templomhoz” közel földbevert cölöpök mutatják a Bucşoiu felé eltérő ösvényt. A mi útunk a Kémények alján visz. Balra a malaieşti hosszú gerinc sziklatűi között három mozgó alak látszik. Az ott három szebeni apáca, gyopárért másznak oda fel.

Másnap, 14-én csakugyan kitisztul az idő. Reggel 7 órakor búcsút veszünk a malaieşti háztól és völgytől. A jelzésen haladva, felérünk az első fensikra. E fensikon ágazik két felé az út: balra a cölöpök a Bucşoiura visznek; ez a nehezebb, a leggyakorlottabb sziklamászóknak való út. A mi útunk jobbra visz a második fensikra, ahonnan mindvégig felséges sziklafalak tövében átkanyarog az út a völgy túlsó oldalára. Közben a Kéményeknek^o nevezett sziklakürtönél is van eltérő — itt is ki lehet mászni a gerince. A Bucşoiu és szomszédos csúcsok most is nehéz szürke ködben vannak. A Kéményeket is csak félig-meddig látjuk. Alátunk a szép Malaieşti vonulat, mögötte a Ţiganeşti-él. Néhány lépés és mi is a sűrű ködben vagyunk és egyúttal elérjük a hó-határt. Ösvényünk itt-ott nem is látszik. Előttünk kiáltásokat hallunk: egyik társunk jön előnkbe; ő a Kémények egyikén keresztül jóval hamarabb felért az Omu-ra. Fél tízkor mi is ott vagyunk a 2509 m magas csúcson. Itt található a Touring Club „Mihai Haret” nevű szép menedékháza. A nagy szakértelemmel felépített és időjelző állomással ellátott menedékház a Kárpátok legmagasabban fekvő menedékháza. Benne több kétágyas- és egy közös háló-szoba van, remek kemencékkel, pokrócokkal. Az ablakok nem két- hanem háromrétűek. A szeles köd miatt semmit sem lehet látni, tehát behúzódunk másfélórára tízóraizni. Künn hadd dühöngjön a szél a hófedte tetőkön!

E csúcsra a szélrózsa minden irányából vezetnek fel utak: lehet feljönni a malaieşti, Ţiganeşti. Jalomica-Szarvasvölgyből, a Jepii felől stb. Mindezek most mind nem látszanak, lemenetelünkkor is keresve-keressük a Jalomica irányát. Egy darabig meg is van; aztán találgatás lesz a vége. Rátérünk egy mellékösvényre, amely állítólag megkerülte a csúcsot és visszavezetett volna Malaieştibe. Szerencsére négy román hegymászó jó szembe; ők viszont az Omut keresik. Kölcsönösen útbaigazítva egymást, meredek, köves lejtőn lefelé haladunk és ráakadunk a Jalomica-katlanhoz vezető cölöpökre. Már hallatszik az első vízerecskék csobogása; pásztorfűtty és kutyaugatás ütődik fülünkhöz, tehát jó helyen járunk. Néhány

lépés után a ködhatár elmarad fölöttünk, kísút a nap és szép füves völgykatlanban találjuk magunkat. Lennebb a fenyőhatár. tisztások. Egyiken hosszú-lapos épület, a Touring Club „Peștera” háza. Délután 3 órakor leérve ide, az 1610 m-en fekvő házhoz, farkasétvággyal fogyasztjuk el a gazdasszony főztjét. A derék Rosculețné sok gyerekével gondosan ellátja a vendégeket. A családfő az idén januárban végzetes-körülmények között halálát lelta. Élelmiszer-szállítás közben egy hó-görgeteg elsodorta. Bár mindent megtettek megmentésére, holttestét is csak hónapok múlva lelték meg, amikor a hó elolvadt.

Ebéd után a völgy nevezetességeit szemléljük meg. A ház sűrű fenyvesek között épült, felette mindenfelé messzi kiterjedő jó síhelyek; nem csoda, hogy télen annyian járnak ide. Nem messze, a patak tulsó partján hatalmas barlang van, benne a szkit-szerzetesek kápolnája és egyéb épületei állanak. A szerzet közel 600 éve áll fenn, a hegy tulsó részén levő házak egyrésze is hozzátartozik.

Óreg, nagyszakálú „kalugyer” vezetésével megtekintjük az ötemeletes barlangot. E csodás, cseppköves barlangban, vizesések, sőt tavak is találhatóak. Künn a patak egyrésze, mint bűvőpatak eltűnik, a barlangban folytatja útját, de más helyen ismét előtör. Szép a szűk sziklaszoros is, amely a bejárat alatt van.

A vidék szépsége az utóbbi években több magánnyaraló építésére sarkalta az embereket. A „Horoaba”-ház is jelentős menedékház, magaslaton, tiszta szobákkal, kilátással. Visszatérünk a házhoz és kellemes alvás után ötödnap, 15-én ragyogó hűvös reggelen a Jepii felé vesszük utunkat. A menedékháztól számtalan út ágazik el. Lehet menni a Bolboci—Scropoasa—Sinaia felé, lehet a Vârful cu dor—Sinaia, sőt a Babele—Careiman felé is. Mi a vízszintes fekete jelzést követve, kis fenyveserdő után szép, fágas völgybe érünk, a Jepii völgyébe, ennek élén átsétálunk a patak tulsó partjára, a gerincre. Nem győzzük magasztalni a vidék szépségét, a ragyogó napfényt. Balra tőlünk a Jalomica és a Jepii felső katlanai, fölöttük hosszú gerincél: az Omul—Jepii gerincéle. Az Omul nem látszik csak a Babele gombaszikláit, mellettük, 2400 m magasságban az épülő, új „Admir”-ház. Az úton utolér a Peștera-ház vendége: Rolfo asszony. Ő, minthogy színajai, minden héten kétszer feljön egyedül barangolni a szép bucsecsi tetőkre. Edzett mivolta, sí-tudása miatt, errefelé mindenki előtt, mint a „hegyek királynője” ismeretes. Együtt megyünk végig a kellemes gyepes tetőkön. Elérjük a gyalogfenyő-erdőt, ennek közepén áll a királyi gárdaezred „Regele Carol II” és „Voevodul Mihai” nevű egybeépített két háza 2020 m magasan. Benn olcsó szobák, jó ellátás, künn sí-lehetőségek decembertől júniusig. E fenyvesen áthaladva, 11 óra körül megérkezünk a Schiel-drótkötélvasút oszlopaihoz. Most is üzemben van a vonal, szállítják a fát Bolbociból Buștenibe. Az erdő tulsó végén 2005 m magasságban áll a „Cantonul Jepii” ház. Azt a kilátást, amely innen nyílik az „Urlătoare” szakadékaira, Buștenire, szinte lehetetlen leírni. Hatalmas sziklafalak tetején állunk; ez a sok gyepes tető után újdonság-számba megy. Alattunk 1100 méterre a Prahova völgye, Bușteni, távolabb Poiana Tapului község és Azuga széle látszik. Addig hatalmas sziklaorrok, szakadékok, ősvadon. Nézésével betelni alig lehet, hosszasan bámulunk le, a lábaink alatt levő felséges kilátásra. A ház mellett szerényen egy sír húzódik meg a fű között,

rajta kis kőoszlop a könnyező Mária képével. Felette a gomolygó köd-felhők között egyszer-egyszer kivillan a 2400 m-es Careiman-csúcs a Hősök Keresztjével. Néha egy-egy repülőgép berregése riaszt fel, amint sokszáz méterrel alattunk száll el. Ezalatt a könnyedén gördülő csillék egyre szállítják le a mélybe a sok fát. Többünknek kedve volna itt e házban éjszakázni (egy szoba a természetjárók rendelkezésére áll!), de sajnos, időnk ki van számítva. Ezért délután 4-kor lefelé indulunk. Az út mindenütt a sziklafalak mentén a drótkötél alatt kanyarog. Néhol a falba is drótkötél van beszerelve a féltősebbeknek segítségül. Három óra alatt leérünk Buštenibe. Minduntalan visszanezünk az égbemeredő sziklacsúcsokra, aztán a fejlődőképes városkát nézzük meg. Itt elbúcsú-zunk színajai társnőnkötől és az esti gyorssal hazautazunk.

Mire e sorok napvilágot látnak, az egész Bucsecs-vonulatot fehér köntössel borítja be a tél és a szívek ezrei siklanak a hegyóriás hatalmas, havas oldalain lefelé. Es ha egy-egy kanyarodónál visszaneznek, fenn magasan, elérhetetlenül látják szikrázni azokat a csúcsokat, amelyekre ezen az őszön nekünk sikerült még eljutnunk.

Kolozsvár.

Czirják Károly

Udvarfalvi kurjantások

A népi léleknek igen sajátos megnyilatkozási formája az a pattogó ritmusú csufondáros nóta, melyet gyors-csárdás közben szoktak „bekiáltani” és általában kurjantás név alatt ismernek. Ezek a többnyire maró gúnyt tartalmazó két-, vagy négysoros dalocskák a hibákat ostorozzák és javító, ösztökélő célzatúak. Ime néhány fonetikus lejegyzett udvarfalvi kurjantás:

Fehér fessing, csipkés ing,
Pujszka mellé semmi sínçs.

Húzzad cigány, disznót adok,
Nem túrja fel az udvarod.

Húzzad, cigány, hegedüs,
Mer a körmőd nem ezüst;
Se nem ezüst, se nem réz.
Csak egy darab cigánkéz.

Két krájcár vót a bérem,
Mindég szidnak, ha kérem;
Én már többet nem kérem,
Vesszen oda a bérem,

Haj búbánat, búbánat,
Több nádat már nem vágak,
Ha vágak es, keveset,
Me^r az genge kereset.

A te szemed ojan kerek,
Ahányat lát, annyit szeret.

Keresztúri szitakéreg,
Öjjön meg a bú s a méreg.

A te szemed lemvirág,
Azér szeret a világ.

Kendermagból lesz a kender,
Az én komám ügyes ember.

Bárcsak ez az éccaka
Negyven évig tartana.

Azér jöttem túl a hegyen,
Járj előttem lábujjhegyen.

Húzzad, cigán azt a bőrt,
Apád a pajtába bög,
Anyád otthon takarított,
Nénéd a réten nyerített.

Három alma meg egy fél,
Kérettelek, nem jöttél.

A sarkantyum taréja
Pujszkával van kirakva,
A szeretőm meglátta,
Túróval fut utána.

A Nagyucca rózsaucca,
Mékse menyek végig rajta;
A Kisucca tövissucca,
Méges végigmenyek rajta.

Incze Lajos

Kimutatás az Erdélyi Kárpát

Sorszám	A menedékház neve	Melyik osztályhoz tartozik?	Kinek a tulajdona?	Tengerszín feletti magasság m.	Földrajzi fekvése	Utolsó állomás	A menedékházhoz vezető utak és azok hossza	Kirándulólhelyei és az odavezető utak hossza
1.	Tordaihasadék „Bors Mihály”	E. K. E. központ	E. K. E.	450	Kolozsvár-Bükk Keleti hosszúság 41° 22' Ferro Északi szélesség 46° 35'	Torda Koppánd	Torda 8 km Kolozsvár-Mikesen át 25 1/2 km Koppánd-Szinden át 6 km	Túri hasadék 5 km Tordai 250 m Torockó 24 km Berkespataki vízesés 9
2.	E. K. E. Bükk	E. K. E. központ	E. K. E.	551	Kolozsvár-Bükk Keleti hosszúság 41° 13' Ferro Északi szélesség 46° 41'	Kolozsvár	Kolozsvárról a feleki országúton 4 1/2 km 1 1/2 óra	Árpád-csúcs 5 km E. K. E. forrás 6 Kis-Magura 6 Rákóczi-forrás 1 1/2 Majláth-kút 4
3.	„Kaszoja”	E. K. E. Arad	Aradi Turistaház R. T. 80% E. K. E. tag	222	Zaránd hegység Keleti hosszúság 39° 25' Északi szélesség 46° 13'	Tarnova	Radnáról 18 km Solymosról 12 Gyorokról 17 Világosról 13 Pankotáról 20 Tarnováról 10	Orles-Dranc 6 km Cigánykereszt 4 Flighis-csúcs 6 Solymosi gerinc-út 14 5 Solymosi vár 11 Világosi vár 12
4.	„Izvara”	E. K. E. Nagybánya	E. K. E.	1016	Rozsály hegység Keleti hosszúság 41° 22' 44" Ferro Északi szélesség 47° 45' 28"	Nagybánya	Nagybányáról-Fernezyig iparvasúton 16 km, majd Valea Neagrán át ayalog, esetleg szekeren 10 km	Rozsály 1 1/2 óra Gutin Bódi-tó Tatár-szoros 3 1/2 óra
5.	„Suta”	E. K. E. Csíkszereda	E. K. E.	655	Keleti Kárpátok Keleti hosszúság 43° 28' Ferro Északi szélesség 46° 21'	Csíkszereda	Csíkszeredától 2 km	Csíkszereda 2 km Hargita-fürdő 18 Tusnád. 36 Zsögöd. 3 Szereda. 2 1/2
6.	„Egyeskő”	E. K. E. Csíkszereda	E. K. E.	1430	Balán-havas Keleti hosszúság 43° 29' Északi szélesség 46° 41'	Csíkszentdomokos Balánbánya	Gyergyószentmiklós-Magosbükk-Ötvölgy-Egyeskő 22 km Balán 3 Vasláb 21 5 Tekerőpatak-Egyeskő 31	Gyilkostó 19 km Terkő 2 Ócsém 1 5 Nagy-hagmás 3 Iroftkő 6
7.	„Ponyászka”	E. K. E. Oravica	A Bibel János, Lászlóffy, Dr. Vincze és a Révay családé	407	Zabel hegység alatt Keleti hosszúság 21°-22° Északi szélesség 45°-46°	Anina	Anina 16 km Boxovics 16 Jablonica 60 Oravica 32 7	Koronini vízesés 4 km Minis-völgy 3 Steierdorf 25 6 Komarniki barlang 48 7 Bohui barlang 16 2
8.	„Vár”	E. K. E. Boksánbánya	E. K. E.	420	Bánsági hegyek Keleti hosszúság 21°-22° Északi szélesség 45°-46°	Boksánbánya	Boksánbánya 3 km Nesova 29 4 Neuwerk 2 Altwerk 2 1/4 O..Boksán 3	Resica 17 km Komarnik 41 Krasova 28 6 Gárlistei szakadék

Egyesület menedékházairól

Milyen lak- részekből áll a ház?	Van-e étterme? Milyen ellátást lehet kapni?	Hány személy kaphat éjjeli menedéket?			Menedékházi árak			Mikor van nyitva?	A ház felszerelése	A felavatás ideje	A menedékház felügyelőjé- nek neve	Részletes felvilágosi- tással szolgál	
		Ágyakban	Közsháló priccsen	Összesen	Kinek?	Ágy	Priccs, közsháló						Télen ellátás
2 szoba 1 étkező 2 raktár 4 pavilon	Étterem, hideg- meleg ételek és italok	17	12 nő 18 férfi	47	EKE tag	25	10	74	Egész éven át	17 ágy sodrony- nyal, matrác, ágylepedő, pok- róc, párna. A közös hálóban szalmamatrác, pokróc külön	1935. IX. 8.	Szaniszló Albert	Az EKE központja
2 szoba 1 konyha 1 étkező 1 veranda 1 söntés 2 előszoba	U. a.	2	—	2	EKE tag	25	—	74	U. a.	2 sodronyos ágy, matrác, párna, pokróc, ágylepedő	1909. VII. 1.	Kovács Károly	U. a.
1 szoba 1 konyha 1 étkező 1 terasz 1 napozó raktár 1 örlakás	U. a.	50	ágy 30	80	EKE tag	25	15	75	U. a.	80vaságy, lepedő, pokróc, szalma- zsák, párna, 80 személyes fürdő- medence, zu- hany, 2 km hosszú bob- pálya	1935. VI. 16.	Lohsz János	Záray Jenő Arad Str. Márásesői 58-60.
7 szoba 1 közsháló 1 konyha 1 raktár 1 örlakás	U. a.	24	28	52	EKE tag	35	10	—	U. a.	24 darab ágy, szalmazsák, pokróc, párna, ágylepedő, mosdó, vas- kályhák, Sítérület	1936. VI. 28.	Farkas Károly	Rédey Károly Nagybánya Str. V. Luciciu 20.
1 étkező 1 konyha	Étkező- hely	nappali menedékhely							U. a.	Asztalok, szé- kek, rakott kályha, Sít-box, Sít-ugrószánc	1934. IX. 1.	Mihály Ágoston	Vámszer Géza Csikszereda róm. kat. gimnázium
1 közsháló 1 konyha 1 fedett szin	Étterme nincs. Hideg étel az örnél kapható	—	32. nyitott szin- ben szénán 12	44	EKE tag	—	10	—	Nyáron V. 1-től XI. 1-ig. Télen vas. és előre je- lentés esetén	Priccsok, matrác- ok, mosdó, patika, könyvtár, tégla rakott kályha, konyha- edények	1920. VIII.	Bács Márton	U. a.
2 szoba 1 előszoba 1 manzard	Étterme nincs. Egyszerű hideg étel az örnél kapható	3	szalmán 20 12. szalmán	35	EKE tag	25	15- 20	—	Egész éven át	3 ágy, szalma- zsák, szalma- hencser, ágy- lepedő, takaró, fürdőszoba, terrakotta, vas ályhák	1934. IX. 9.	Barbieriu Ioan	Molnár K. Árpád Oravica Str. Duca 6.
1 nagy szoba	Nincs	nappali menedék szükségáló- hely szalmán							U. a.	Asztal, székek, patika, kályha	—	nincs	Koszróber Sándor Boksánbánya

Összeállította: Beke Lajos

EGYESÜLETI ÉLET

PERZSA FERENC emlékezete

Arra, hogy a szabad természet ápolásában mekkora egészségfenntartó és lélekneszesítő erő rejlik, tanulságos példa *Perzsa Ferenc*, ny. biztosítóintézeti tisztviselő, aki napjainkban, 85-ik évében fejezte be zajtalanul egyszerű életét. A szamosmenti Kudu községben született, de hamar Kolozsvárra került; itt annyira a hegyek barátjává vált, hogy mint az EKE tagja, a kirándulások állandó részvevője volt.

Négy évtizeden át mutatott kitartó példát „*Perzsa bácsi*” a természet kultusza terén úgyannyira, hogy még nemrégiben is a bükkii menedékház vendégkönyvében örökítette meg nevét. Amint megpillantottam nevét a látogatók közt, keresésére indultam; nagy volt az öröm, amikor az erdőben össetalálkoztunk. Hölgyek társaságában volt és humorosan beszélte el, hogy megszőktették a Bükkbe a kedves szomszédasszonyok. Hazajövet a „Lépés-mérő-társaság” tagjainak is bemutatam a 80 esztendőit meghaladott bajtársat. Ez volt egyébként az ő utolsó kirándulása. De emlékezzünk meg az ő egyik első turista élményéről, amelyet mindig felvidulva emlegetett.

Több mint egy emberöltőnek eseményfona pergett le az idő rokkájáról azóta, hogy az EKE az én vezetésem alatt kirándulást hirdetett a révi cseppkőbarlanghoz. Akkor ott még se vasúti megállóhely, se szálló nem volt. Jelentkeztek is vagy harmincan nők, férfiak egyaránt s többek közt *Perzsa*

Ferenc; őt, mint a társaság *korelnökét* a „Két püspök” nevű kilátó-ponton ünnepélyesen felavattuk turistának. Viszont ő a cseppkövek birodalmában a barlang bejáratánál is megállotta a helyét. Rév község nagyvendéglőjében a lakoma alatt kézről-kézre adtuk egymásnak a vendégkönyvet aláírás végett, melyben az előljáró szöveg így hangzott: „*Itt járt harminc ember — S köztük volt egy Perzsa, — Akif turistának — Avatott fel Merza*”. Ezt a kedélyes jelenetet le is fényképezték; ez a kép a legutóbbi időki *Perzsa Ferenc* íróasztalát díszítette felejthetetlen emlékül.

Évtizedek múlva nyílt alkalmam a viszonzásra a bükkerdei *Merza-kilátó* fölvatása alkalmával, amikor *Perzsa Ferenc*től a következő dicséret oklevelet kaptam: „*Nagy világbölcs s természetimádó vala Plátó, — Éljen hát a platonikus, szép Merza-kilátó!*” Ez is egy adalék a bajtársi összetartozásról.

A veterán kiránduló, az EKE legöregebb természetbarátja tért nyugalomra 85 éves korában az anyaföldbe. A temetésén e sorok írója képviselte az egyesületet. Az elhunyt hagyatékában maradt érdekes kirándulási képgyűjteményt szerettem volna megmenteni a Kárpát-Egyesület számára, de sajnos, elkéstem a jószándékkal, mert a szelídlelkű jó öreg „*Perzsa bácsi*” meghagyása szerint minden kirándulási emléktárgyát, s így összes fényképeit is, koporsójába tették, hogy ott a más világon is gyönyörködjék Erdély szépségeiben.

Merza Gyula

CSÍKI OSZTÁLYUNK ez év szeptember 25-én a csíkszeredai Suta-fenyőben jól sikerült népünnepélyt rendezett, mely a kissé késői idő ellenére is igen szép erkölcsi és anyagi eredményt hozott. A népünnepélynek az ad különösebb jelentőséget, hogy azon pénzjutalmakat osztottak ki a legszebb szőttes-ruhát viselő falusi lányoknak. Ez a buzdítás az ősi székely viseletnek felújítására nagyon is időszzerűnek mutatkozott ma, amikor a falu kezd kivetkőzni eredetiségéből s elveszti néprajzi szempontból annyira fontos jelentőségét.

BEFEJEZŐDÖTT A SUTAI MELEGEDŐHÁZ ÉPÍTKEZÉSE. Egyesületünk csíkszéki osztálya az ősz folyamán rendezett népünnepélye jóvedelméből a Suta-fenyőben levő melegedőházának építkezését fejezte be. Az egyemeletes melegedőház a télire készen várja a sízőket, kik a hatalmas méretű ugrósánc nagyszerű közelségében élvezhetik a fehér téli takaróba burkolózó csíki táj szépségeit. A melegedőház ablakaiból nagyszerű kilátás nyílik Csíkszereda szétszórt házaira, s a környező völgyekben meghúzódó apró székely falvakra, valamint a sízők annyira kedves Kis- és Nagysomlyó hóborította tetőire. A ház emeleti részén hatalmas szállóterem van, ahol nagyobb számú természetjáró csoport is olcsó elszállásolást és étkezést kaphat.

CSÍKI OSZTÁLYUNK 1938. nov. 5-én a sutai és az egyesközi menedékház. építkezésének befejezésre minden szempontból jól sikerült tea-estét rendezett Csíkszeredán. Ez estéllyel az osztály ismét sok új barátot szerzett magának; többen be is léptek az egyesület tagjai sorába.

A CSÍKSZENTIMREI „BÜDÖS”-FÜRDŐN, Csíkszeredától három óra járásnyira, csíki osztályunk egy 200 négyszögletes területet szerzett turista-szálló építésének céljaira. E helyet

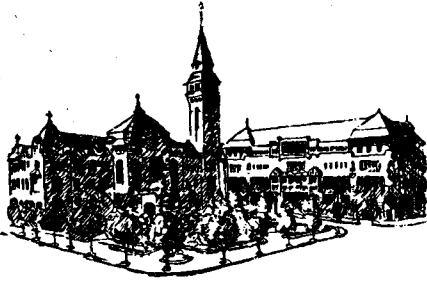
Gábor Áron telektulajdonos adományozta. Gábor Áron adománya nagyjelentőségű, mert ritka alkalom, amikor természetjáró egyesületnek az idegenforgalom terén végzett munkásságát éri elismerés. A szentimrei „Büdös”-ben építendő menedékház tehát újabb támpontja lesz a csíki hegyekben barátságoló természetjárónak s nagy mértékben hozzájárul majd a csíki tájak változatos szépségeinek megismeréséhez.

CSÍKI OSZTÁLYUNK évek óta rendszeresítette a téli társas kirándulásokat, amelyeken sízők és nem-sízők egyaránt részt szoktak venni. Az egyik csoport ez évben a Hargita-füredőre, a másik az Egyesköre megy, ahol már most is jó hó várja a sízőket. A kirándulás 5—6 napig tart. Hálás díja 15 lej, de élelmezéséről mindenkinek magának kell gondoskodnia. Mindkét helyen kitűnő sí-terep van a ház közvetlen közelében mind kezdők, mind haladók részére. E két kedvező kirándulási alkalmon kívül felhívjuk tagjaink figyelmét arra is, hogy maga Csíkszereda városa és a várostól 10 percnnyire fekvő Suta-menedékház is nagyszerű sí-terep közepén fekszik s így ott is ajánlatos sí-kirándulás céljából néhány napra letelepedni.

A jelentkezést dec. hó 15-ig kell bejelenteni csíki osztályunknál (Vámszer Géza, elnök, főgimn. tanár, M.-Ciuc, Liceul r. cat.).

Vámszer Géza

AZ EGYESÜLET JELVÉNY VI-SSELÉSÉT a miniszterelnökség a központ 1938 június 28-án beadott kérésére, 6455/14. X. 1938 szám alatti rendeletével engedélyezte. Jelvényünket tagjaink nemcsak ruhájukon viselhetik, hanem gépkocsi-, illetőleg kerékpár-zászlókon is alkalmazhatják. Mindhárom jelvény-fajta a központnál megrendelhető. Az itt közölt rendeletre való hivatkozás nagyon sok zaklatástól megkíméli tagtársainkat.

MAROSSZÉKI OSZTÁLYUNK BEKECSI KIRÁNDULÁSA. Szeptember hó 11-én 1 napos kirándulás keretében másztuk meg az 1070 m. magas Bekecs-tetőt. A hold sárga korongja még fenn ragyogott az égen, amikor elindultunk, de keleten már egy felhő mögül a felkelő nap szórta szét a kék égre sugárvéit. Deményházát elhagyva (32 km), a gépkocsiról leszáltunk s 8 óra előtt érkezünk gyalog a XVII. századi mikházi kolostor elé. Galambbúgos kapuja, melyet múzeumba helyeztek, még 1673-ban készült és egyike volt a Székelyföld legrégebb, épségben fennmaradt kapujának. — 8 óra 10 perckor a kolostor megettí hegyoldalnak vágunk, s amint a meredek oldal keskeny ösvényén csapatunk kigyózó vonala felfelé kúszott, alattunk a völgy, a kolostor-épület, a falu egyre mélyebbre szállt. A három fakeresztnél rövid pihenőt tartottunk. Lombvédett ösvényen, szép napsütötte tisztásokon, erdő sűrűjén keresztül vezető úton értünk 3 és fél órai gyaloglás után a tetőre; innen a legszebb kilátásban gyönyörködhetünk. A tetőn egy kis részen az erdő le van tarolva, s mintha egy nyitott erkélyen állunk volna, úgy szemléltük a Nyárad- és a Maros-völgy messzehúzódó vonalait. Tiszta időben a Ciblesig és a Tordai-hasadékig el lehet látni, de most a távolabbi láthatár ködös szürkességbe veszett s a szemközi hegyek felől egy közelgő viharfelhő elvonulni kényszerített. Gyors léptekkel indultunk a hegy másik oldalán lévő vadászház irányába. Egy

félórai út után, déli egy óraker értük el a vadászházat, melynek tornáca nyújtott menedéket a csaknem ugyanakkor érkező, sűrű, havasi zápor ellen. Itt már a Mezőhavassal álltunk szembe. Az elvonuló vihar a hegyet szürke fátyolba borította, majd teljesen eltüntette szemünk elől. Ebéd és rövid pihenő után indultunk vissza. A tatár-idők szomorú emlékét őrző Veszélymezőn mentünk keresztül, aztán ismét erdőbe értünk s innen lefelé az út a legváltozatosabb szépségeket nyújtotta. Szakadát előtt, a vasúti hid irányában ereszkedtünk le a völgybe. Itt várt társasgépkocsink, hogy hazatérjünk vele.

E. J.

KARÁCSONYI KIRÁNDULÁS. Központunk a karácsonyi ünnepek alkalmával a Muntele-Mic (1806 m) síparadicsomába rendez 8-napos kirándulást. A Muntele-Mic az ország egyik legkedveltebb sítérülete, ahol mind kezdők, mind gyakorlott szők megfelelő terepet találnak. Indulás december hó 24-én, éjjel 12 óraker. Érkezés Karánsebesre 25-én reggel 8 óra 57 perckor. Innen társasgépkocsival Bolóvárra, ahonnan három óra járásra vannak 1500 méteren a minden kényelemmel ellátott menedékházak. Vissza-indulás 1939 január 1-én délben, érkezés Kolozsvárra január 2-án reggel 7 óraker. Az útvonal Nagyváradon keresztül visz.

Részvételi díj tagoknak 1350, vendégeknek 1400 lej; ebben az összegben a vasúti jegyek, társasgépkocsi és csomaghordás, valamint a szállás díja van benne. Étkezés saját konyhán vagy a Bella Vizta szállódában, ahol napi étkezés 100 lej. Jelentkezési határidő december 19. Vidékiek a részvételdíj utalványának szelvényén jelentkezhetnek. — Részletes felvilágosítással szolgál a tútkárság; a részvételi díj is ide küldendő. Jó volna, ha tagjaink vagy vendégeink közül minél többen vállalkoznának erre a kirándulásra.

EGYESÜLETÜNK TÉLI NÉP-SZERŰSÍTŐ ELŐADÁSAI megkezdődtek. Az előadások minden héten csütörtökön vagy kedden nagy közönség jelenlétében hangzanak el a kolozsvári református leánygimnázium előadótermében. Az előadások sorrendjét a napilapok közlik.

A TURISTÁK LAPJÁNAK ez évi 6—7. száma többek közt a következőket írja: „Az EKE tolyóirata keservesen panaszkodik a *fiatalság biánya miatt* . . .” Mithogy folyóiratunkról van szó, a szerkesztő kötelességének tartja megjegyezni, hogy e panasz a folyóirat utolsó két évfolyamában nem hangozott és nem hangozhatott el, hiszen tagjaink jó része a fiatalság soraiból kerül ki, a valóban működő természetjárók igen nagy része pedig a fiatalabb évfjártokból való. Az említett folyóirat értesülése tehát tévedésből eredhet. Más kérdés az, hogy taglétszámunk akkora-e, amekkorának lennie kellene. Valóban a magyarság még nem látta be azt, hogy a természetjárás nemcsak szórakozás, kedvtelés, hanem igen fontos egészségügyi szükségesség is. A városi és különösen a nagyvárosi ember egész héten zárt, nagyon sokszor rossz levegőben ülve, olyan rossz egészségügyi viszonyok között dolgozik, hogy egy napot feltétlenül tiszta, szabad levegőn kell töltenie. Mégis különösen vidéki kisvárosaink azok, ahol a természetjárás eszméje nem tud komoly, maradandó gyökeret verni. Nagy nehézsége eszméink terjesztésének, hogy lerongyolódott anyagi helyzetünkben a központ és a vidéki osztályok között nem lehetséges minél sűrűbb és rendszeresebb kapcsolatot létesítenünk. Ha ez lehetséges volna, talán egy-egy vidéki osztályunkban is sikerülne a dermedező életet feléleszteni. Jó volna, ha vidéki osztályaink megértenék, hogy a központtal legalább egyetlen kínálkozó úton, a folyóirat révén fel kellene tartaniok a kapcsolatot. De bármennyiszer teszi ezt a kérdést szóvá a szerkesztő, egyet-

len olyan osztály sem hallja, meg amelyik eddig is hallgatásával ne tüntetett volna. Kívánatos volna, ha az új esztendőben ez a helyzet megváltoznék és legalább meglévő, kicsi csapatunk egymás dolgaitól és lendületétől lelkesedve járná egymástól térben talán távol, de egyazon eszmével betelve a közös utat. Akkor soraink is folyton növekednének, mert csak a meggyőződéses, komoly természetjáró a legjobb tagszerző és tagmegtartó tényező.

A SZERKESZTŐ A SZERKESZTŐSÉGI MUNKA MEGÉRTÉSE érdekében adott esetből kifolyólag szükségesnek tartja a következőket kijelenteni: Minden szerkesztőnek nemcsak joga, de *elengedhetetlen kötelessége is az*, hogy a beérkező kéziratokat átnézze és a közölhetőség megállapítása után stilisztikai és nyelvhelyességi szempontból gondosan kijavítsa. Minél lelkiismeretesebben és minél felelősségteljesebben végzi ezt a *kötelességet*, annál többet nyer nemcsak a folyóirat, de az író cikke is. Egyes esetekben a szerkesztőnek kisebb, más esetben nagyobb mértékben kell beleavatkoznia a kéziratba. Legszívesebben természetesen olyan cikkeket szeretne kapni, amelyeket ilyen szempontból meg sem kell néznie. A szerkesztő méltán elvárhatja munkatársaitól, hogy azt a szerkesztési munkát, melyet egyedül végez és amelynek során kéziratjavító, korrektor, kifutófiú és *felelős szerkesztő* is egy személyben, ne nehezítsék értetlenségekkel felesleges nehézséget gördítve a szerkesztés nehéz munkája elé. Az efféle, bárki teszi, eléggé nem hibázatható felelőtlenség.

BALÁNBÁNYAI BÁNYÁKBAN és a körülötte levő terepen tett kirándulásáról számol be *Ferencz Gyárfás* a Brassói Lapok ez évi október 1-i számában. Egyik tagtársunk (Drócsa) vezetésével a Pujka, Ócsém, Nagy-hagymás és Egyeskö vidékének szépségeit nézte meg és írta le a cikk írója,

HIREK

A KÉT VILLÁMSUJTOTTA ARADI TERMÉSZETJÁRÓ emlékművét szeptember 18-án állították fel Aradon. Emlékezetes az, hogy a múlt év június 20-án az aradi ATE két természetjáróját, Márton Istvánt és Schmidt Józsefet halálos villámcsapás érte. Társai és az aradi társadalom áldozatából most felavatták Beleznay István pályanyertes szoborművét. Az emlékmű kb. 6 méter magas és két egymással ölelkező sziklát ábrázol, amint belécsap a villám. A sziklatömbökre a két természetjáró neve van rávésve. Az ünnepségen az egyházi és világi hatóságokon kívül képviseltette magát az Aradi Atlétikai Klub, az AMTE meg a „Hakoah”, a nagyváradai „Sasok” és a NAC. Egyesületünk „Czárán” osztálya nevében Mihalik Gyula titkár beszélt.

FOGYASZTÓSZER, AMELY SZÜRKEHÁLYOGOT OKOZHAT. Van egy *dinitrofen* nevű szer, amelyet különösen amerikai orvosok előszerzetéssel rendelnek fogyasztás céljára erősen elhjasodott egyéneknek. Az igen hatásos szer fölőlségessé teszi a diétát, és ezért ez a szer az utóbbi években Európában is elterjedt dinitra, dycesil, diphin és hasonló nevekben. Az orvosok óvták betegeiket a szertől, amelyet a közönség gyakran minden ellenőrzés, sőt recept nélkül is megkaphatott. Nemsokára súlyos mérgezésekről, sőt halálesetekről is kaptak az orvosok hírt. A budapesti szemklinika tanársegéde arra hívja fel a figyelmet, hogy ez a veszedelmes fogyasztószer egyes esetekben szürke hályogot okoz és annak a kifejlődését már néhány hónap múlva a szokásos orvossággal sem lehet meggátolni (Ellenzék, 1938, II. 17).

A FRANCIA TURISZTIKAI HIVATAL minden évben egy 25-ezer frankos és egy 15-ezer frankos díjat ad ki. Az első díjat az a külföldi író kapja meg, aki Franciaország határain kívül saját nyelvén a legjobb munkát írja Franciaország művészi és természeti szépségeiről, nem hagyva figyelmen kívül turisztikai, éghajlati és fürdőügyi lehetőségeit sem. A második, 15-ezer frankos díjat az a külföldi újságíró kapja, aki Franciaországban kívüli folyóiratban, napilapban a legjobb cikksorozatot írja vagy írta ugyanerről a kérdésről (Ellenzék, 1938. V. 20-i sz.).

HADTESTPARANCSONOKSÁGI ENGEDÉLY SZÜKSÉGES A FÉNYKÉPEZÉSHEZ CSIKMEGYE TERÜLETÉN. Csíkszeredából jelentik: A napokban érkezett meg a csikmegyei prefekturára a brassói V. hadtest parancsnokságának leirata, amelynek értelmében ezután az amatőr-fényképészek csak a hadtestparancsnokság által kiállított, névre szóló engedély alapján készíthetnek felvételeket a vármegye területén. A szükséges engedély kiváltására december 1-ig adtak határidőt. Tekintettel arra, hogy a rendelet a fényképezés szempontjából nem jelöl meg semmiféle tilos tárgyat, minden felvételhez engedélyre van szükség. A csikmegyei amatőrök tömegesen adják be az engedély iránti kérésüket. A rendelet záradéka egyébként súlyos büntetést helyez kilátásba az engedély nélkül dolgozó amatőr-fényképészeknek (Keleti Újság, 1938, XI. 17-i sz.).

Keresztrejtvény.

Készítette : B. Gy.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	13											
14	15		16		17		18					
19					20		21					
22			23								24	
25				27							28	
29		30	31			32				33		
	34					35			36			
37	38					39					41	
42												

Vízszintes sorok: 1. *Ez is védett terület.* — 13. *Az Aranyosban mos.* — 14. Toldi Miklós mutatta vele az utat. — 16. Az olasz hangsor egyik hangja. 17. A pokolban is az. — 18. Vissza: seb. — 19. *A turista szeretne a hegyek között.* — 22. S. S. A. — 23. Két szó: a) Magyar korcsolya-világbajnoknő volt. b) Művészet latinul. — 25. Fenyő fajta. — 27. Az utolsó betű felcserélve, sűtemény. — 28. Mutatószó. — 29. Római pénz. — 30. Istennő latinul. — 32. Sch... Ha... r. — 34. *Turisták szerzik.* — 36. Képző. — 37. A viszontlátásra. — 39. Vörösmarty felesége (névbetűi). — 40. *Közkedvelt kirándulóhely.* — 42. *A Kárpátok legmagasabb csúcsa.*

Függőleges sorok: 1. *Napról-napra fejlődik.* — 2. *Erdélyi havas.* — 3. Diplomás ember neve előtt áll. — 4. Két szó: a) Németül angolna. b) Angol terület-mérték. — 5. Vissza: *Lengyel féli sporthely.* — 6. ..dra. (árú márka). — 7. Névelővel összel forrik (f.). — 8. Vissza: a — 2 — *Függőleges egyik csúcsa.* 9. — 29. vízszintes. — 10. Bukovinai város előrésze. — 11. Exkirályné. — 12. *Elszórt kövek a réten.* — 15. *Erdej vadállat latinul.* — 20. N... — 21. *Számla ékezzetel.* — 24. ... Kiu. — 26. „Énekel” keverve. — 31. Volt többszörös román bajnok magánhangzói. — 33. Sok van a testben — idegenül. — 34. Hajnal-hasadás. — 35. ULH. — 38. Déce. — 41. Idegen névelő fonetikusan.

Megfejtésül a dált betűből szedett neveket kérjük január 1-ig beküldeni.

Természetjárók és cserkészek kis könyvtára a Minerva olcsó könyvvásárán.

- Dr. Balogh Ernő: A föld köpenyége, a levegő tüneményei.
- Dr. Roska Márton: Néprajzi feladatok Erdélyben.
- Dr. Tulogdy János: Erdély geológiája.
- Ujfalvi Sándor: Erdélyi vadászetek.
- Dr. Dézsi Lajos: Erdélyi arcképek és képek.
- Dr. Köszler Artur: Erdélyi turista kalauz.
- Lévay Lajos: Székelyföldi képek.
- Dr. Tulogdy János: Cserkészek és turisták könyve.

Összesen nyolc pompás kézikönyv 200 lej helyett csak 150 lej.

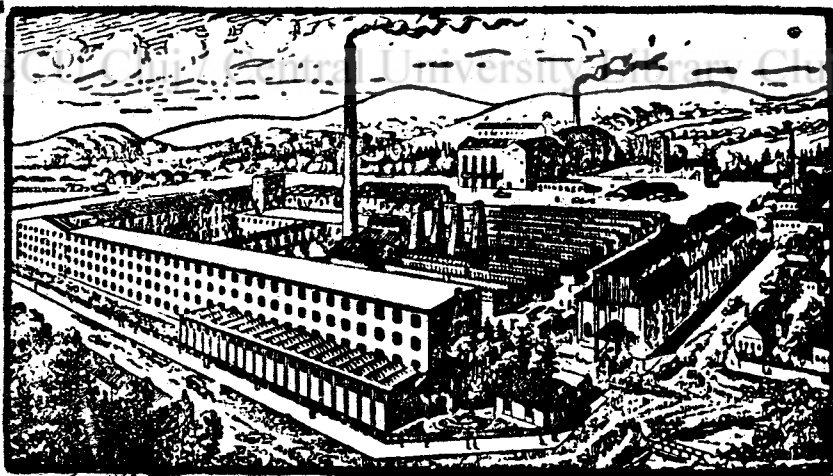
A pénz előzetes beküldése ellenében portómentesen szállítja a
MINERVA Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T. Kolozsvár-Cluj, Str. Baron L. Pop 5

FÉNYKÉPÉSZETI CIKKEKET
legnagyobb választékban

TELEFON: 27—60.
FÉNYKÉPÉSZETI
LABORATÓRIUM!

KOVÁTS P. FIAI

fényképezési szaküzletében vásárolhat.
Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii 8.

Scherg Vilmos és Társa R.-T.

brassói posztó- és divatárúgyarak

a ajánlják **férfi-ruha- és kabátkelemléket**. — Mérsékelt árakon hozzák forgalomba elsősorban gyártmányait, **turista, ruha- és kabátszöveteket**; ezek legfinomabb és kifogástalan kivitelük folytán minden tekintetben vetekednek a külföld legjobb gyártmányaiival.

Gyári lerakat: Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii 22.